

## 43. Tiistaina 24 päivänä huhtikuuta 1990

kello 15

| Päiväjärjestys                                                                                                                                                                | Siv.<br>pysäköintivirhemaksulain 1 §:n muuttamisesta ..... 1368                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ilmoituksia                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                        |
| Toinen käsittely:                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                        |
| 1) Ehdotus laiksi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... 1330 | Siv. 6) Hallituksen esitys n:o 38 Euroopan vapaakauppaliiton perustamista koskevan konvention muuttamisesta tehdyn päätöksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „ |
| Hallituksen esitys n:o 22<br>Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 33                                                                       | 7) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi aluevaihdoista valtion ja Helsingin kaupungin välillä ..... „                                                                      |
| 2) Ehdotus laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ..... „                                                                                                                       | 8) Ed. Männistön ym. lakialoite n:o 30 laiksi jätehuoltolain muuttamisesta ..... „                                                                                     |
| Hallituksen esitys n:o 29<br>Lakivaliokunnan mietintö n:o 4<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 30                                                                             | 9) Ed. Kohijoen ym. lakialoite n:o 31 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 103 §:n muuttamisesta ..... „                                                                |
| Ainoa käsittely:                                                                                                                                                              | 10) Asetus 2 päivältä huhtikuuta 1990 valtiovarainministeriön hallinnonalan eräistä virkajärjestelyistä (A n:o 4) ..... 1369                                           |
| 3) Muistutus valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta .... 1333<br>Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4                                                      | 11) Asetus 6 päivältä huhtikuuta 1990 ulkoasiainhallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 5) ..... „                                        |
| Esitellään:                                                                                                                                                                   | Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander.                                                                                                              |
| 4) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta ..... 1358                                                                                                    | Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Isohookana-Asunmaa.                                  |
| 5) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi tieliikennelain muuttamisesta ja laiksi                                                                                                   |                                                                                                                                                                        |

**Ilmoitusasia:****Uusi hallituksen esitys**

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluva huhtikuun 20 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 40, joka nyt on edustajille jaettu.

**Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**

**1) Ehdotus laiksi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 22  
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 33

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 33. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

**2) Ehdotus laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 29  
Lakivaliokunnan mietintö n:o 4  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 30

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 30. Ensin sallitaan asiasta yleiskes-

kustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

**Yleiskeskustelu:**

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Eräillä tahoilla on taipumuksena vahvistaa Suomen asemaa poliisivaltiona ja sitä kautta asettaa maamme entistä arveluttavampaan asemaan. Suomen on kuitenkin muutettava entisiäkin poliisi-ym. lakejaan, jos se nimittäin aikoo olla kansakunta muiden vastaavien joukossa Euroopan yhteisössä. Siksi onkin omituista, että vielääkään ei haluta nähdä maailman muuttuvan ja edistyskehtisen kehityksen etenevän myös lainsäädännön tasolla. (Ed. Zyskovicz: Kyllä se etenee varsinkin Itä-Euroopassa!)

Toisaalta on eräs valitettava omituisuus siinäkin, että hallitus tuo eduskuntaan jonkin pienen osan suuremmasta lakikokonaisuudesta ja vaatii sitä käsiteltäväksi täysin kohtuuttoman nopeassa ajassa eli lakiesitys tulee vasta sen jälkeen, kun jo on asiantuntijoita kuultu. Hätätilalait voi hyväksyä vaikka yön tunteina kiinnilyötäviksi, mutta sellaisesta ei käsittelyssä olevassa asiassa sentään liene kysymys.

Ulkomaalaisten maahantulo ja asiaa koskevat lait näyttävät olevan eräille kansanedustajillekin kuin punainen vaate. Siinä nähdään vallan muuta kuin se itse asiassa on. Kuitenkin myös ulkomaalaiset ja tänne saapuvat pakolaisetkin ovat ihmisiä, ihan samanlaisia kuin me suomalaisetkin. Me suomalaiset odotamme saavamme inhimillisen kohtelun osaksemme eri kolkilla maailmaa. Eräät meistä eivät kuitenkaan tätä ajatusta hyväksy, he pitävät muita huonompina. Valitettavinta onkin, että juuri kielteisesti ulkomaalaisiin ja heidän oikeuksiinsa suhtautuvat saavat leimata myös vastuuntuntoiset suomalaiset ja tässä tapauksessa vastuulliset kansanedustajatkin. Kun hallituspuolueiden on seistävä yksimielisinä lakiehdotustensa takana, leimaantuvat nekin edustajat, jotka näkevät asian vastuullisina kansainvälisten sopimusten johdosta, mutta joutuvat antamaan periksi.

Hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamiseksi säilöönottoa koskevilta osin on nähty kiireellisenä toteuttaa kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden vuoksi. Tähän pakottaa nimenomaan se, että säilöönottoa koske-

vat säädökset ovat käytännössä osoittautuneet ongelmallisiksi. Turvapaikan hakijoiden säilöönotto onkin ollut tarpeettoman yleistä. Suomen maine onkin tästä käytännöstä kärsinyt jo vuosikymmeniä. Vankiloissamme on istutettu ihmisiä, joilla ei olisi ollut minkäänlaista syytä tämän laatuiseen kohteluun. Kansainväliset velvoitteemme ja ihmisoikeuksia koskevat sopimukset eivät näytä estävän lastenkaan säilöönottamista.

Hallituksen esitys mahdollistaa jopa alle 15-vuotiaan säilöönoton. Missähän tapauksessa näin nuoren ulkomaalaisen säilöönotto voisi olla perusteltua ja tarpeen? Ulkomaalaisen lapsen säilöönotto ei mitenkään voi olla perusteltua. Alle 15-vuotiaalle tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa arvaamattomia seurauksia.

Asian käsittelyn aikana osoittautui, että oikeusministeriön sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kannanotot hallituksen esitykseen eivät olleetkaan sisäasiainministeriön kannan mukaisia suhteessa alle 18-vuotiaiden säilöönottoon. Herääkin kysymys, senkö tähden lain läpiviemiselle tulikin niin kohtuuton kiire. Toisaalta ei kiirettä ole syytä ihmetellä siitä syystä, että muutokset ja parannukset tämän suuntaisiin lakeihin ovat olleet jo kauan vuoroaan odottamassa.

Valitettavasti ne parannukset, joita nyt tässä ollaan hyväksymässä, ovat saaneet mukaansa sellaisia heikkouksia, joita ei voi hyväksyä. Siitä syystä olen jättänyt vastalauseen valiokunnan mietintöön ja tulen esittämään korjausta myös 23 §:ään. Hallituksen esityksessä tämän pykälän 2 momentin mukaan säilöönottoa koskeva päätös saadaan tehdä vain, jos ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelee tai tekee rikoksia täällä tai jos hänen henkilöllisyytensä on selvittämättä.

Juuri tämän pykälän 3 momentissa hallituksen esitys mahdollistaa myös alle 15-vuotiaan säilöönottamisen, mikäli asiassa on kuultu sosiaaliviranomaisia tai ulkomaalaiskuraattoria.

Vaikka säilöönoton perusteita tulkittaisiin laajasti ja epäasianmukaisesti, on valiokunnan käsittelyn aikana käynyt selväksi, ettei Suomessa ole turvapaikan hakijoita varten järjestettyjä säilytyspaikkoja kuin poliisivankilat eli rikollisista teoista epäiltyinä pidätettyjen ja vangittujen sellit. Tämä johtaa sel-

laiseen tilanteeseen, että turvapaikkaa hakevat perheet saatetaan yhteen eristämällä heidät rikollisille tarkoitettuihin tiloihin.

Sekä hallituksen esittämässä että valiokunnan hyväksymässä muodossa lakiehdotuksen 23 § mahdollistaa alle 18-vuotiaan vapauden riiston vastoin lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1989 määräystä. Lasten aseman läinsäädännössä tulee lähteä siitä, että heitä suojellaan, eikä siitä, että heidät eristetään vankilanomaisiin eristysseleihin. Käsitkseni mukaan kaikissa tapauksissa turvapaikkaa hakevien alaikäisten kohtelulle tarjoo riittävät edellytykset voimassa oleva lastensuojelulaki 686/83, ja laissa tulisi nimetä kielteä alle 18-vuotiaiden säilöönotto. Valiokunnan omaksuma kanta pohjautuu käsittämättömälle piittaamattomuudelle lapsen oikeuksista ja eduista.

Mikäli turvapaikkaa hakevien alaikäisten huolenpito uskottaisiin lastensuojeluviranomaisille, voitaisiin myös toteuttaa lapsen etuja vaarantamatta perheyhteyden säilyttämisen vaatimus, joka erityisesti ilmenee lasten oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta, kuten myös esimerkiksi Etykin päätöskirjasta vuodelta 1975. Tätä vaatimusta tulkitaan siten, että säilöönoton tapahduttua tulee turvata perheyhteyden säilyttäminen ja että perheellisiä henkilöitä ei tulisi ottaa säilöön muutoin kuin erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa.

Nähdäkseni valiokunta on tyystin sivuuttanut ne peruslähtökohdat, jotka Suomi on allekirjoittanut ja ratifioinee lähitulevaisuudessa lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa. Kyseessä on tietoinen kansainvälisen sopimuksen loukkaus, jonka seuraukset ajankohtaistuvat lähitulevaisuudessa, mikäli valiokunnan enemmistön omaksuma kanta hyväksytään ja vaikka kansainvälisen lapsisopimuksen määräyksiä tulkittaisiinkin väljästi. Se on lasten etujen vastainen ratkaisu.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan lakiehdotuksen 23 §:n 3 momentin muuttamista kuulumaan seuraavasti: "Alle 18-vuotiaista ei saa ottaa säilöön."

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Minä ymmärrän kyllä sen, jos ed. Jokinen on toista mieltä tämän pykälän sisällöstä ja ikärajasta, kun puhutaan alle 15-vuotiaan säilöönotosta, mutta en voi hyväksyä sitä, kun hän toteaa, että olisimme tekemässä

lapsen oikeuksien sopimuksen vastaista lainsäädäntöä. Täällä jo perjantaina kiisteltiin siitä, mitä lapsen oikeuksien sopimus itse asiassa sisältää ikärajoista ja mitä tarkoittaa, että se määrittelee lapseksi alle 18-vuotiaan. Haluaisin todeta sopimuksessa sanottavan, että alle 18-vuotias on lapsi, ellei lapseen sovellettavissa olevien lakien mukaan täysikäisyyttä ole saavutettu aikaisemmin. Tämän tarkoittaa juuri sitä, että erilaisissa kansallisissa lainsäädännöissä voidaan määritellä ikäraja tarpeen mukaan toisellakin tavalla. Meillä on rikosoikeudellinen vastuikäraja 15 vuotta, meillä on lastensuojelulain mukaan 12-vuotiaalla oikeus hakea muutosta jne. Meillä on tällaisia ikärajoja, jotka antavat tavallaan aikuisten oikeuksia tai velvoitteita myös alle 18-vuotiaille, ja tässä tapauksessa on kysymys juuri sellaisesta lainsäädännöstä.

Toisaalta samassa sopimuksessa todetaan, että jokaisella vapautensa menettäneellä lapsella on oikeus pikaiseen oikeudenkäyntiin sen selvittämiseksi, onko hänen vapaudenriistonsa ollut laillinen. Tämä lakiesitys, jota me nyt käsittelemme, sisältää myös tämän, ja se onkin se oleellinen asia ja muutos, joka tässä ulkomaalaislaissa on. Ulkomaalaisella, joka on otettu säilöön, on tämän jälkeen oikeus viedä asia tuomioistuimeen.

**Ed. Aittoniemi:** Rouva puhemies! Ed. Jokinen on hyvin sympaattinen kansanedustaja, jolla on myös hyvin paljon tietoa tietyillä aloilla asioista, mutta minä uskoisin, että tämä asia ei ole nyt ed. Jokisen ihan kaikkein parhaimpia alueita. Minä voin todeta, että siitä juuri on kysymys, että suomalaisia ja ulkomaalaisia kohdellaan samalla tavalla. Jos ulkomaalaisen, joka hakee täältä turvapaikkaa, on syytä epäillä syyllistyneen tiettyyn toimintaan täällä, hänet asetetaan säilöön, niin kuin käy suomalaisellekin, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen ja jonka on syytä epäillä ryhtyvän tietynlaiseen toimintaan, esimerkiksi rikollisen toiminnan jatkamiseen jne. Hänetkin otetaan säilöön, ja siinä ei tarvita lastensuojeluviranomaisten lausumaa. Tosin sitten kuulusteluvaihe on kokonaan toinen asia.

Mitä tulee alle 15-vuotiaisiin, niin ymmärrän, että heidän osaltaan tilanne poikkeaa Suomen laissa äsken mainitusta lainsäädännöstä. Alle 15-vuotiaista suomalaistahan ei

rikoksen takia oteta säilöön. Ymmärrän, että siinä tapauksessa ulkomaalaiskuraattorin ja lastensuojeluviranomaisen näkemys asiassa on välttämätöntä.

Mitä tulee säilytyspaikkaan ulkomaalaisille vainon kohteena oleville henkilöille, jotka tulevat Suomeen ja joita joudutaan pitämään säilössä, heille ei tarvita hotelleja, vaan siihen riittää samanlainen säilytyspaikka kuin suomalaisellekin.

Lopuksi totean, että 23 § ei ole ristiriidassa meillä hyväksyttävien kansainvälisten sopimusten kanssa, ja jos on, sehän nyt aivan lähiaikoina sitten nähdään, hyväksytäänkö tämä Suomen ratkaisu myös kansainvälisesti.

**Ed. Jokinen:** Arvoisa puhemies! Aittoniemi kyllä varsin hyvin tietää, että meidän lainsäädännössämme on aika paljon sellaisia kohtia ja puutteita, jotka edellyttävät korjausta silloin, kun me joudumme tai pääsemme mukaan laajempiin yhteyksiin Euroopassa. Jo tällä hetkellä meille on tullut muistutuksia eräiltä kohdin, ja myös tämä, mitä nyt olemme käsittelemässä, on eräs sellainen, mikä vaatii korjauksia jatkossakin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

23 §.

### Keskustelu:

**Ed. Jokinen:** Arvoisa puhemies! Ehdotan 23 §:n 3 momentin muuttamista muotoon: "Alle 18-vuotiasta ei saa ottaa säilöön."

**Ed. Uitto:** Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Jokisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Keskustelussa on ed. Jokinen ed. Uiton kannattamana ehdottanut, että 3 momentti kuuluisi: "Alle 18-vuotiasta ei saa ottaa säilöön."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun ed. Jokisen muutosehdotusta ei ole voitu jättää keskustuskansliaan työjärjestyksen edellyttämässä määräajassa, esittelen sen työjärjestyksen 44 §:n 2 momentin nojalla äänestettäväksi.

### Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Jokisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 15 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 84. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

24, 24 a—24 d ja 32—35 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

### 3) Muistutus valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta

Ainoa käsittely  
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4.

Perustuslakivaliokunnan annettua mietinnössään lausuntonsa valtioneuvoston jäsenten kauppa- ja teollisuusministeri Ilkka Suominen ja ministeri Pertti Salolaisen virkatoimen lainvastaisuudesta on eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatointen lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 6 §:n mukaan eduskunnan vallassa päättää, onko mainitut valtioneuvoston jäsenet pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa sanotun lain mukaan vai onko asia raukeava.

Jos eduskunta ei suorastaan päättää, että asia on raukeava, on asianomaisia valtioneuvoston jäseniä kehotettava antamaan eduskunnalle kirjallinen tai suullinen selitys, joka

on annettava kymmenen päivän kuluessa tiedon saamisesta.

Eduskunta voi siis asian käsittelyn tässä vaiheessa päättää, että käsiteltävänä oleva asia raukeaa. Muussa tapauksessa eduskunnan on kehotettava valtioneuvoston jäseniä antamaan eduskunnalle edellä mainitun vastuunalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty kirjallinen tai suullinen selitys asiassa.

Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 62 §:n säännöksestä, jonka mukaan edustaja saa häntä henkilökohtaisesti koskevassa asiassa olla mukana keskustelemassa, mutta ei päätöstä tekemässä.

### Keskustelu:

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on käsitellyt kansanedustaja Seppäsen ja viiden muun edustajan 28 päivänä syyskuuta 1989 allekirjoittaman kirjelmän, joka sisältää ministerivastuulain mukaisen muistutuksen kauppa- ja teollisuusministeri Ilkka Suominen ja ministeri Pertti Salolaisen virkatoimen lainvastaisuudesta. Kirjelmän mukaan kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ja ministeri Salolainen ovat vastuussa Wärtsilä Meriteollisuus Oy:lle myönnettyjen takuupäätösten kautta julkiselle valalle aiheutuvista epäasianmukaisen suurista menoista. Edelleen muistutuskirjelmässä katsotaan kauppa- ja teollisuusministeri Suominen vastaavan vientitakuulain tarkoituksen vastaisesti Wärtsilä Meriteollisuus Oy:lle myönnettyistä vientitakuista, kun yhtiölle on myönnetty takuita, joita koskevat vientikohteet allekirjoittajien mukaan tiedettiin ennalta tappiollisiksi.

Ministerivastuulaki koskee valtioneuvoston jäsenten oikeudellista vastuuta. Ministerivastuulain 7 §:n mukaan tämän vastuun edellytyksenä on, että valtioneuvoston jäsenen lainvastainen menettely on ollut ilmeistä tai selvää. Valtiontilintarkastajien kertomuksen yhteydessä eduskunta keskusteli jokin aika sitten Wärtsilä Meriteollisuuden toiminnan tukemisesta ja ajautumisesta konkursiin. Valtiovarainvaliokunta antaa oman asiantuntijakuulemisensa perusteella asiasta mietinnön, jossa valiokuntien toimialojen erillaisuudesta johtuen saattaa ilmetä uusia näkökohtia itse Wärtsilä Meriteollisuuden tu-

kemiseen liittyvistä seikoista. Perustuslakivaliokunta on myös viitannut oikeusasiamiehen esitutkintapyyntöön omassa mietinnössään. Siksi on erityisesti tähdennettävä perustuslakivaliokunnan ministerivastuulain mukaisen menettelyn arvioimisen tehtäväksiäntoa ja sen kapea-alaisuutta koko laajaan ja hyvin monimutkaiseen konkurssivyyhteen nähden.

Perustuslakivaliokunta ei ole myöskään arvioinut asiassa ministerien poliittista vastuuta, saatikka virkamiesten toimintaa. Muistutuskirjelmässä on lähdetty ministerivastuulain mukaisesta oikeudellisesta vastuusta, ja siitä valiokunta lausuu kantansa sen aineiston pohjalta, joka valiokunnalla on ollut käytettävissä.

Mietinnössään valiokunta on ensiksi arvioinut sitä muistutuskirjelmän kohtaa, jonka mukaan ministeri Salolaisen vastuun perustana on hänen toimintansa Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston puheenjohtajana. Tältä osin valiokunta on selvittänyt, että Vientitakuulaitoksen toiminta-aikana vuosina 1963—1980 sen hallintoneuvoston puheenjohtajaksi määrättiin aina valtioneuvoston jäsen. Valtioneuvoston vaihdosten ja asiaan vaikuttavien valtioneuvoston kokoonpanomuutosten johdosta hallintoneuvoston puheenjohtajaa vaihdettiin myös kesken hallintoneuvoston toimikauden. Lähes aina puheenjohtajaksi oli määrätty kauppa- ja teollisuusministeriksi nimitetty valtioneuvoston jäsen tai ministeri, joka oli määrätty käsittelemään kyseisen ministeriön toimialaan kuuluvia asioita. Noudatettuun käytäntöön ja erääseen aiempaan ratkaisuunsa viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, että ministeri Salolaisen toiminta Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston puheenjohtajana on ollut ministerivastuulain tarkoittaman oikeudellisen vastuun piiriin kuuluvaa, kun hän samanaikaisesti on ollut ulkomaankauppa-asioista vastaava valtioneuvoston jäsen. Näin ollen perustuslakivaliokunta on arvioinut ministeri Salolaisen toimintaa ministerivastuulain kanalta.

Muistutuskirjelmän mukaan kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ja ministeri Salolainen ovat vastuussa Wärtsilä Meriteollisuudelle myönnettyjen takuupäätösten kautta julkiselle vallalle aiheutuvista epäasianmukaisen suurista menoista. Vientitakuuasetuksen mukaan vientitakuiden myöntäminen kuului Vientitakuulaitoksen johtokunnan

tehtäviin. Johtokunta oli vientitakuuhakemuksia käsitellessään itsenäisesti Vientitakuulaitoksen päätösvaltaa käyttävä toimielin, eikä esimerkiksi asianomaisella ministerillä, laitoksen hallintoneuvostolla tai sen puheenjohtajalla ole ollut oikeudellista mahdollisuutta vaikuttaa johtokunnan päätöksentekoon. Tämän vuoksi ministerillä tai hallintoneuvoston puheenjohtajalla ei voi olla asemansa perusteella olla vastuuta niistä päätöksistä, joita laitoksen johtokunta on tehnyt sille asianmukaisesti annettua toimivaltaa käyttäen. Asiaa selvitettyäessä valiokunnan tietoon ei tullut seikkoja, jotka olisivat viitanneet siihen, että kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ministeriönsä päällikkönä tai ministeri Salolainen Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston puheenjohtajana olisivat pyrkineet tosiasiallisesti vaikuttamaan siihen, millaisia päätöksiä laitoksen johtokunta teki Wärtsilä Meriteollisuuden vientitakuuasioissa.

Valiokunta arvioi mietinnössään myös sitä, olisiko ministeri Suominen kauppa- ja teollisuusministeriön päällikkönä katsottava laiminlyöneen valvontavelvollisuutensa ministeriön alaiseen Vientitakuulaitokseen nähden. Valiokunta toteaa ministerillä olevan hallinnon yleisten periaatteiden nojalla yleinen valvontavelvollisuus ministeriön alaisiin viranomaisiin nähden, mikäli esimerkiksi tulisi ilmi todennäköisiä syitä epäillä, etteivät ne toimi asianmukaisella tavalla. Tältä osin valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Vientitakuulaitoksen johtokunta teki kaikki Wärtsilä Meriteollisuuden takuupäätökset yksimielisesti esittelijän ehdotuksen mukaisesti. Vahvistetut tilinpäätöstiedot muodostivat riskiarvioinnin perustan. Lisäksi on merkittävää, että vaikkakin ministeri Suominen toimi ja toimii edelleenkin kauppa- ja teollisuusministeriön päällikkönä, niin Vientitakuulaitos kuuluu ministerien tehtäväjaon mukaan ministeri Salolaisen toimialaan. Liittyen ministeri Salolaisen asemaan Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston puheenjohtajana on ministerivastuulain kannalta oleellista, ettei hallintoneuvostolla ollut oikeutta tehdä yksittäisiä hankkeita koskevia päätöksiä. Kaiken kaikkiaan valiokunta lausuu mietinnössään muistutuskirjelmän olevan perusteeton siltä osin, kuin siinä väitetään kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ja ministeri Salolaisen olevan vastuussa Wärt-



silä Meriteollisuudelle myönnettyjen takuupäätösten kautta valtiolle aiheutuneista menoista.

Muistutuskirjelmässä katsotaan lisäksi kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen olevan vastuussa siitä, että ministeriön alainen Vientitakuulaitos on ylittänyt toimivaltansa myöntäessään Wärtsilän Meriteollisuudelle vientitakuulain tarkoituksen vastaisesti vientitakuuta. Kirjelmän allekirjoittajien mielestä menettely oli lain tarkoituksen vastaista, koska vientitakuuta myönnettiin ennalta tappiollisiksi tiedettyihin vientikohteisiin. Allekirjoittajat katsovat kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen olleen tietoinen lainvastaisuudesta ja hyväksyneen menettelyn hiljaisesti.

Asiaa perustuslakivaliokunnassa tutkittaessa ei valiokunnan tietoon tullut seikkoja, joiden perusteella kauppa- ja teollisuusministeri Suominen olisi ollut tietoinen siitä, että vientitakuuta myönnettiin telakkatoimintaan, joka osoittautui kokonaisuutena niin tappiolliseksi, että valtion takuuvastuut realisoituivat. Tässä yhteydessä valiokunnan mietinnössä kiinnitetään vielä huomiota siihen, ettei asiaa koskevissa säännöksissä ole kielletty myöntämästä vientitukea esimerkiksi yksittäiseen telakkatoimitukseen, joka olisi hinnoiteltu toimittajan omia kustannuksia alhaisemmaksi. Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston vahvistamien vientitakuutoimintaa koskevien yleisten määräysten maininta kannattavaksi arvioitavasta viennistä on ymmärrettävä taattavaa toimintaa kokonaisuutena koskevaksi vaatimukseksi.

Mitä tulee siihen, oliko Vientitakuulaitos tietoinen vientitakuiden tappiollisuudesta ja siitä, että vastuut realisoituvat, valiokunta perustaa kannanottonsa asiantuntijakuulemiseen. Valiokunnassa silloinen Vientitakuulaitoksen johtaja lausui seuraavaa: "Ensinnäkin on todettava, että emme olleet missään vaiheessa tietoisia siitä, että tilaukset oli hankittu jo jossain määrin tappiollisina osan tilauskannan osalta. Näin minulle on vakuutettu. Itse en näissä keskusteluissa juurikaan henkilökohtaisesti ollut läsnä, mutta meillä ei ollut mitään syytä olettaa, että tilauskanta olisi miltään osin ollut siinä määrin tappiollinen kuin sen on todettu myöhemmin olevan."

Myös valtioneuvoston tarkastajain selvitystyöryhmän mietintöä selostettaessa kerrottiin

seuraavaa: "Sen sijaan, olivatko nämä yksittäiset laivatilaukset tappiollisia, tiesikö niistä Vientitakuulaitos siihen aikaan, se vaatisi hyvinkin tarkan selvittämisen ja menisi sille alueelle, että työryhmällä ei ollut käytössään sellaisia instrumentteja, joilla nämä olisi voitu saada asianomaiselta ulos."

Valiokunnan arvio siitä, ettei Vientitakuulaitos ollut tietoinen tilauskannan tappiollisuudesta, perustuu sen käytössä olleeseen selvitykseen. On nimenomaisesti mainittava, ettei tämän sisältöistä arviota ole myöskään esitetty valtioneuvoston tarkastajien erilliskertomuksessa. Valiokunnan arvion taustalla ovat silloisen Vientitakuulaitoksen toimintaan osallistuneiden henkilöiden omat lausumat, jotka tiettävästi olennaisin osin samanlaisina on annettu myös valtioneuvoston tarkastajien asettamalle työryhmälle. Tällaiseen tavallaan asianosaisten omaan selvitykseen tukeutumista voitaisiin pitää arveluttavana, jos kysymyksessä olisi varta vasten kyseisen viranomaisen ja sen virkamiesten ja luottamushenkilöiden toiminnan lain- ja tarkoituksenmukaisuuden tutkiminen. Käsillä olevassa tapauksessa perustuslakivaliokunnan tehtävänä on kuitenkin yksinomaan ollut arvioida sille tehtyä muistutuskirjelmää valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta.

Toiminnan tappiollisuuden osalta valiokunta on sitä mieltä, että toiminnan kokonaisuutena on oltava kannattavaa. Tällä edellytyksellä voidaan vientitakuu myöntää yksittäistapauksessa viejälle myös tappiolliseen vientikohteeseen. Vientitakuulaitoksen tehtävästä silloinen johtaja mainitsi seuraavaa: "Yleisissä määräyksissä todetaan, että tehtävänä on tukea kannattavaksi arvioitua vientiä, ei nimenomaisesti kohdentaa tätä yksittäisiin vientikohteisiin."

Tähän liittyen on huomattava, että vientitakuulain 1 ja 2 §:n mukaan vientitakuu myönnetään tappion vaaran varalta. Lain 2 §:n 4) kohdasta, jonka nojalla myönnettyistä takuista nyt on kysymys, näkyy, että vientitakuu myönnettiin Meriteollisuudelle sen pankilta, tässä tapauksessa Suomen Vientiluotto Oy:ltä, saaman luoton vakuudeksi. Vientitakuun merkitys oli niin ollen siinä, että se oli Suomen Vientiluotolle vakuutena kyseisen luoton takaisin maksamisesta eli suojasi Vientiluottoa takaisinmaksuhäiriöistä mahdollisesti syntyvän tappion korvaamiseksi. Koska Suomen Vientiluotto

myöntää luoton summalle, joka vastaa enintään 85:tä prosenttia kauppahinnasta, on selvää, ettei vientitakuun myöntäminen millään tavoin voinut merkitä mahdollisten tappiollisten tilausten korvaamista Wärtsilä Meriteollisuudelle, vaan takuu kytkeytyi yksinomaan ko. rahoituslaitosten tappion varaan.

Elokuun 9 päivänä 1989 Oy Wärtsilä Ab, Valmet Oy, Suomen Vientiluotto Oy, Suomen Yhdyspankki Oy, Postipankki Oy, Vientitakuulaitos ja Valtiontakauslaitos tekivät sopimuksen Wärtsilä Meriteollisuuden rahoittamisen periaatteista. Asiaa selvitetäessä ilmeni, että sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen Valmet Oy:n edustajat neuvottelivat kauppa- ja teollisuusministeriössä virkamiesten kanssa. Neuvottelusta laaditun pöytäkirjan mukaan Valmet Oy suostui hyväksymään rahoitussopimuksen sillä edellytyksellä, että valtio 13 päivältä lokakuuta 1983 olevan valtioneuvoston toimintaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti korvaa Valmet Oy:lle täysimääräisesti ne kustannukset, jotka yhtiölle voivat aiheutua sitoumuksista. Tätä ns. Valmet-sopimusta ei selostettu esittelyasiakirjoissa, kun Wärtsilä Meriteollisuuden rahoitussopimukselle annettiin lainsäädännön edellyttämä valtioneuvoston suostumus.

Tältä osin valiokunta toteaa mietinnössään, että tämä Valmetin kanssa tehty sopimus ei koskenut Vientitakuulaitosta eikä siihen vientitakuulainsäädännön nojalla tarvittu valtioneuvoston suostumusta itse rahoitussopimuksen tapaan. Mutta päättäessään suostua rahoitussopimukseen valtioneuvoston jäsenet eivät kuitenkaan saaneet oikeaa kuvaa valtion vastuista, koska kyseistä erillissopimusta ei selostettu esittelyasiakirjoissa.

Valiokunnan mietinnössä kiinnitetään vielä lyhyesti huomiota tarpeeseen ottaa esteellisyyssäännösten noudattamisen ja ministerivastuulain soveltamisen keskinäiset ongelmat erikseen yleisesti ratkaistaviksi.

Valiokunnan mietintöön liittyy myös runsaasti vastalauseita. Eräs niistä käsittelee lähinnä ministerivastuulain mukaisen menetelyn sopivuutta silloin, kun eduskunta haluaa tietoja tai haluaa keskustella ministereiden poliittisesta vastuusta. On ilmeistä, että eduskunnan työtapoja uudistettaessa on luotava uudenlainen välinen tietojen saamisen ja poliittisen vastuun arvioimiseksi. Ministeri-

vastuulain mukainen menettely on kankea ja raskas ja on puhtaasti oikeudellisen vastuun arvioimista.

Rouva puhemies! Perustuslakivaliokunta on tutkinut kirjelmän, jossa esitettiin muistutus valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta. Valiokunnalle ei kuulunut virkamiesten toiminnan lainmukaisuuden tai tarkoituksenmukaisuuden tutkiminen, eikä se ole varsinaisesti pyrkinyt arvioimaan sitä. Valiokunnan kannanotot perustuvat siihen tietoaaineistoon, jonka se on hankkinut ja saanut käyttöönsä. On selvää, että jos muissa vireillä olevissa tutkimuksissa, joissa selvitetään nimenomaan virkamiesten menettelyä, ilmenisi seikkoja, joiden perusteella valiokunnan saama selvitys Vientitakuulaitoksen toiminnasta osoittautuisi virheelliseksi, niin ei valiokunnan nyt antama mietintö ja sen käsittely eduskunnassa millään tavoin estä asianomaisia tahoja tekemästä saamansa, mahdollisesti kattavamman selvityksen perusteella asianmukaisia johtopäätöksiä. Perustuslakivaliokunnan mietintö on sidoksissa nyt tapahtuneeseen ministerivastuukysymyksen tutkimiseen ja valiokunnan käytössä olleeseen aineistoon eikä mietinnöllä voi olla tämän yli menevää sitovaa merkitystä vastaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Edellä lausumani perusteella ehdotan kunnioittaen eduskunnan päätettäväksi, että kauppa- ja teollisuusministeri Ilkka Suomista ja ministeri Pertti Salolaista vastaan tehty muistutus on raukeava.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! SKDL:n edustajien kirjelmä ministeri Suomen ja ministeri Salolaisen vastuusta oli ensimmäinen toimenpide eduskunnassa Wärtsilä-skandaalin selvittämiseksi, ja se on osoittautunut tuiki tarpeelliseksi. Suomen kansalla on oikeus tietää, kuka on vastuussa mahdollisesti miljardien veromarkkojen upottamisesta yhden yksityisen liikeyrityksen tappiolliseen liiketoimintaan.

Eduskunta, maan hallitus ja valtionhallinnon korkeat virkamiehet ovat poliittisesti vastuussa siitä, miten valtion varoja käytetään ja kuinka valtio vastaisuudessa tukee suomalaista laivanrakennusteollisuutta ja työllisyyttä. Kysymys ei ole pelkästään siitä, ketkä ihmiset, ketkä fyysiset päättäjät vastaavat menneisyydessä tehdyistä virheistä,



vaan myös siitä, missä laajuudessa suomalaista laivanrakennusteollisuutta tulevaisuudessa jatketaan ja millä pelisäännöillä. Mahdollistaako lainsäädäntö jatkossakin yhden yrityksen suosimisen muiden laivanrakentajien kustannuksella, kuten tähän saakka on ollut laita.

Wärtsilä Meriteollisuuden skandaalin käsitteily perustuslakivaliokunnassa on tuonut yleiseen tietoisuuteen suuren luokan poliittisen harhautuksen, valtion korkeiden virkamiesten kähminnan yhden yksityisen yhtiön hyväksi, ministerivastuujärjestelmämme paradoksin — sen, ettei ministeri vastaa käytännössä mistään — sekä sen, miten suhteellista valtion varojen tuhlaaminen voikaan olla. Jos perusturvamme olennaiseen kohenemiseen tarvittaisiin muutama miljardi valtion rahaa lisää, ilmoittaa valtiovarainministeriö vuorenvarmasti: ”Siihen ei ole varaa”, ja eduskunnan enemmistö tyytyy hallitussovn nimissä. Mutta kun valtion Vientitakuulaitos hääreäilee laivanrakennuksen riskirahoitusten äärellä ja myöntää ilman vastavakuuksia takuita vientiyritykselle menettäen saman määrän verovaroja, vastaus on: ”Vientitakuurahaston toiminta on riskialtista ja näin voi käydä. Oikeastaan kukaan ei ole tapahtuneesta vastuussa.” Tällainen vastaus on kelvoton. Se aliarvioi kansalaisten käsityskykyä. Asioiden selittämisellä ei voida tehdä tyhjäksi tapahtunutta.

Ministerivastuukirjelmä paljasti sen, kuinka syksyllä 1986 säädetyillä verohelpotuksilla Wärtsilän ja Valmetin laivanrakennustoimintaa yhteenliitettäessä eduskuntaa harhautettiin uskomaan, että valtion myöntämällä verotuella turvataan merkittävä osa suomalaisen laivanrakennusteollisuuden työllisyydestä, vaikka tuki todellisuudessa ohjattiin Oy Wärtsilä Ab:lle.

Sotkun selvittely on myös osoittanut, kuinka valtiontakauslaitokset ja eritoten Vientitakuulaitos on toiminut asiassa. Takauksia myönnettiin Wärtsilä Meriteollisuudelle selvittämättä sen kulloistenkin kokonaistappioiden todellista määrää, aivan kuten ed. Seppäsen ym. kirjelmässä epäiltiin. Kun Vientitakuulaitos laiminlöi tämän selo-  
nottovelvollisuuden, jäi valtion kannettavaksi Wärtsilä Meriteollisuuden etuoikeudeton valmistusaikainen rahoitus. Suomen Yhdyspankille ja emo-Wärtsilälle myönteisen lopputuloksen varmisti ministeri Suomen ja

ministeri Liikasen johdolla neuvoteltu elokuinen vastuunjakosopimus, jossa valtion vastuulle ei asetettu ylärajaa ja jonka jälkeenkään valtion takuille ei haettu tarvittavan nopeasti lisäkiinnityksiä Wärtsilä Meriteollisuuden omaisuuteen. Tällä menettelyllä valtion asema heikkeni entisestään.

Perustuslakivaliokunnan enemmistön loppujohtopäätös, että ministerit Suominen ja Salolainen eivät ole toimineet asiassa lainvastaisesti, on juridiseen muotoon puettu poliittinen luottamuslause. Se on lopputulos, jolla peitellään ministereiden kesän 1989 toiminnan todellinen sisältö. Valiokunnan enemmistö meni ministereiden pesemisessä jopa niin pitkälle, että se kirjasi mietintöön vastoin valtiontilintarkastajien käsitystä lausuman siitä, että vientitakuuta ei olisi myönnetty tappiolliseksi tiedetyille laivatilauksille.

Hallitukselle kiusallinen ristiriita huomattiin viime perjantaina ennen täysistunnon alkua ja mietinnön käsittely otettiin pois täysistunnon asialistalta. Tämän näytelmän alku ja juuri on hallituspuolueiden kansanedustajien menettely perustuslakivaliokunnassa, sillä valiokunnassa oli tarjolla myös muotoilu, joka olisi vastannut valtiontilintarkastajien kantaa, eli että Vientitakuulaitos todennäköisesti tiesi ja Valtiontakauslaitos kiistatta tiesi Wärtsilä Meriteollisuuden tarjoutuvan alihintaisuuden takausten myöntämisvaiheessa. Tämä ehdotus kuitenkin torjuttiin, ja totuus hävisi. Enemmistö sai kantansa mietintöön. Ainoastaan mietintöön liitettämässämme III vastalauseessa todetaan se, mistä tilintarkastajien puheenjohtaja Mattila perustuslakivaliokunnan mietintöä arvosteli.

Perustuslakivaliokunta ei myöskään todellisuudessa tutkinut ministeri Suomen kesän 1989 aikana tekemien ratkaisujen vaikutuksia eikä arvioinut näiden ratkaisujen merkitystä valtion tappionvaaran torjumisen kannalta. Vastaukset olisi pitänyt löytää ainakin seuraaviin kysymyksiin: Ketkä hyötyivät konkurssiin johtaneesta kelvottomasta neuvottelutuloksesta ja siitä, että elokuisella vastuunjakosopimuksella ei ollut kokonaistappioiden ylärajaa? Kenen eduksi lisäkiinnitysten hankkimatta jättäminen valtion puolelta toimi? Miksi niitä ei hankittu ajoissa?

Muutama sana ministerivastuulain tutkintaan liittyvistä yleisistä ongelmista, jotka ilmenivät Wärtsiläjutun käsittelyssä. Valiokunnassa kuultiin ja jututettiin todellisen



nityksiä etuoikeudella heti voimassa olleiden kiinnitysten jälkeen. Asia jätettiin Wärtsilä Meriteollisuuden lakimiesten hoidettavaksi, minkä seurauksena kiinnityshakemukset jätettiin edellä selostetulla tavalla vasta 5.10.1989. Siitä aiheutui konkurssisäännön 46 §:n e) kohdan mukaisesti, että nämä pantit peräytyivät jo lokakuun lopussa alkaneessa konkurssissa.

Koska on ilmeistä, että edellä mainituissa tilanteissa ministeri Ilkka Suominen on päättöksillään ja laiminlyönneillään ollut todennäköisesti avullisena ilmeiseen laittomuuteen tahi sitä edistänyt, katsomme, ettei asiaa voida jättää raukeamaan vaan eduskunnan tulee pyytää ministeri Suomiselta ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu selitys.

Arvoisa puhemies! Viitaten perustuslakivaliokunnan mietintöön liitettyyn III vastalauseeseen ehdotan vastoin perustuslakivaliokunnan enemmistön kantaa, että asia ei ole raukeava ministeri Ilkka Suomisen osalta, vaan että eduskunta päättäisi kehottaa ministeri Suomista antamaan ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua selityksen käsiteltävänä olevaan muistutukseen kuuluvassa asiassa.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansanedustajien pöydille on jaettu kaksi asiakirjaa. Ne, jotka lukevat, havaitsevat asiakirjoissa olevan selvän ristiriidan varsin suuressa asiassa, siinä nimenomaan, oliko valtion Vientitakuulaitos tietoinen tappiollisesta toiminnasta vai ei. Siksi pidänkin hyvin merkityksellisenä sitä, että ed. Männistö, yksi perustuslakivaliokunnan jäsenistä, kertoi avoimesti sen — niin ymmärsin — että perustuslakivaliokunta on antanut tavallaan virheellisesti muotoillun kannanoton mietintönsä sivulla 4, jossa se toteaa, että Vientitakuulaitoksella valiokunnan saaman selvityksen mukaan ei ole ollut tietoa tilauskannan tappiollisuudesta.

Tästä tiedosta täytyy vilpittömästi kiittää ed. Männistöä, että hän rehellisesti ja avoimesti kertoo valiokunnan sisäisestä työskentelystä. Olen ollut tähän saakka siinä käsityksessä, että perustuslakivaliokunta on valiokunta, joka tekee huolellista työtä, ja valiokuntaa on perinteisesti suomalaisessa parlamentissa arvostettu. Katson, että vähin-

tä, mitä asian käsittelyn yhteydessä tulee tehdä, on se, että perustuslakivaliokunnan nimenomaan hallituspuolueitten jäsenet ja puheenjohtajisto kertovat, mitkä ovat syyt siihen, että valiokunnan mietintöön on kuitenkin tällainen kannanotto muotoiltu, joka on aivan selvästi virheellinen.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa puheenvuorossaan väitti, että perustuslakivaliokunnan mietinnössä olisi jokin tietoinen virhe, joka olisi ristiriidassa valtiontilintarkastajien kertomuksessa olevan tiedon kanssa. Tällaisen mahdollisen ristiriidan olemassaolo perustuslakivaliokunnan mietinnön toisaalta ja valtion tilintarkastajien kertomuksen toisaalta välillä tuli todellakin esille perjantain kuluessa. Tämän jälkeen asiaa on selvitetty, ja selvityksen tulokset on jaettu mm. perustuslakivaliokunnan jäsenille ja valtiontilintarkastajille lyhyessä muistiossa, jonka olen valmis myös ed. Isohookana-Asunmaalle antamaan.

Yksimielisyys vallitsee siitä, että mitään ristiriitaa perustuslakivaliokunnan mietinnön ja tilintarkastajien kertomuksen välillä tältä osin ei ole olemassa. Perustuslakivaliokunnan mietinnössä ei ole mitään tietoista virheellistä tietoa, vaan puheena olevalta osalta valiokunta mietinnössään toteaa, että sen saaman selvityksen mukaan Vientitakuulaitoksella ei ollut tietoa tilauskannan tappiollisuudesta puheena olevassa tilanteessa. Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, että valtion tilintarkastajat toteavat Vientitakuulaitoksen ilmoittaneen tuossa vaiheessa olevansa tietoinen alkuvuosien toiminnan tappiollisuudesta. Näin ollen se, mitä ed. Isohookana-Asunmaa väitti ja luuli perustuslakivaliokunnan mietinnöstä ja sen mahdollisista virheistä tältä osin, ei pidä paikkaansa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja teki perjantaina ns. hätärit eduskunnassa ja osoitti suurta itsetuottamuksen puutetta vaikuttaessaan omalla toiminnallaan siihen, että valmis mietintö otetaan pois eduskunnan käsittelystä. Ei uskota itsekään siihen, että mietintö olisi tehty niin hyvin ja vakuuttavasti, että siitä voitaisiin keskustella eduskunnassa.

Mielestäni olisimme perjantaina voineet aivan hyvin käydä saman keskustelun. Jos ed. Zyskiewicz olisi luottanut itseensä ja valiokuntansa mietintöön, hän olisi sallinut mietinnön käsittelyn täällä perjantaina. Pidän poikkeuksellisenä sitä, että tällaisiin toimenpiteisiin mennään, että valmis mietintö minuuttia ennen täysistunnon alkua halutaan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan toimesta ottaa pois eduskunnan käsittelystä. Se oli silloin esityslistalla ensimmäisenä. Tänä päivänä se on kolmannessa istunnossa esityslistalla kolmantena ja edellisestä äänestyksestä oli poissa jo 84 kansanedustajaa, seuraavasta äänestyksestä tulee olemaan poissa kenties 100 kansanedustajaa.

Tämä on myöskin sitä poliittista puuhastelua, jota en voi tässä yhteydessä hyväksyä. Siis tietoisesti ollaan tällainen poliittinen kysymys ajamassa iltaan ja pois poliittisen mielenkiinnon keskiöstä. Toivoisin, että sitä ei tehtäisi tulevaisuudessa vastaavanlaisin hättärein, mihin perjantaina perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja oli myötävaikuttamassa ja mitä oli tekemässä.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kannanottoni asiaan tulen ilmaisemaan äänestyksessä silloin, kun äänestys tulee. Vastauspuheenvuoron pyysin sen johdosta, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja äsken totesi, että hänellä on sellainen aineisto, joka on jaettu perustuslakivaliokunnan jäsenille ja eräille muille eduskunnan jäsenille. Hän suostui tuon aineiston antamaan ed. Isohookana-Asunmaalle. Voiko tämän asian yhteydessä, joka nyt on keskustelussa, olla sellaista aineistoa, jota ei eduskunnan muille jäsenille jaeta? Tämä jäi minua kiinnostamaan.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Seppäsen puheenvuoron johdosta, kun hän sanoi, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja olisi tahallisesti aiheuttanut sen, että hänen kirjelmänsä ja ministerivastuulain mukaisia asioita käsitellään nyt tiistaina kolmannessa istunnossa. Näin ei kyllä ole asiantaia.

Oli valitettavaa, että itselläni ei ollut mahdollisuutta kertoa ennen perjantain istunnon alkua, että perustuslakivaliokunnan sihteeri ja allekirjoittanut olivat selvittäneet niitä

sanonnallisia epäselvyyksiä, jotka olivat ilmenneet perustuslakivaliokunnan mietintöön tutustuttaessa tarkastusjaostossa. Ongelma on se, että kaksi instituutiota menivät tavallaan sekaisin: Vientitakuulaitos ja Valtiontaukauslaitos. Tältä osin syntyi virheellisiä tietoja.

Mikäli informaatiokatkoksia ei olisi tullut, ei olisi tarvinnut myöskään tehdä sitä siirtoa, joka nyt tapahtui. Mutta se ei suinkaan ollut tahallinen, vaan aiheutui poikkeuksellisesta tilanteesta, joka johtui siitä, että valiokunnan varapuheenjohtajana olen esitellyt tämän mietinnön, jonka valiokunta on asiasta laatinut, puheenjohtajan ollessa sairaana. Näin ollen hän ei ole kyllä tässä suinkaan toiminut mitenkään harhaanjohtavasti, niin kuin ed. Seppänen antoi ymmärtää. Tämän haluan ehdottomasti korjata.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli poikkeuksellista, että asia perjantaina poistettiin listalta, mutta tuskin ed. Seppänen itsekkään uskoo, että se sen takia poistettiin, että se tänä päivänä tulisi myöhemmin esille kuin ensimmäisenä asiana, kuten se olisi perjantaina tullut.

Asian poistaminen listalta johtui todellakin siitä, että valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaostossa oli tullut esille sellainen käsitys, että olisi ristiriitaisuuksia perustuslakivaliokunnan mietinnön ja tilintarkastajien työryhmän raportin välillä. Kun tämän käsityksen tilintarkastajien puheenjohtaja hyvin vahvasti toi esiin ja vielä sanoi, että tilintarkastajain kansliassa on dokumentteja, jotka osoittavat, että perustuslakivaliokunnan mietinnössä oleva maininta Vientitakuulaitoksen tietoisuudesta on virheellinen, niin oli mielestäni siinä tilanteessa, jossa hyvin vahvasti näin väitettiin, paikallaan asia selvittää.

Tämän vuoksi, ei minun aloitteistani, vaan siinä palaverissa todettiin, että aikalisä on paikallaan. Nyt asia on selvitetty.

Mitään sellaista dokumenttia ei valtiontilintarkastajain kansliassa ole, joka osoittaisi, että perustuslakivaliokunnan maininta Vientitakuulaitoksen tietoisuudesta olisi virheellinen. Toiseksi on todettava, että perustuslakivaliokunta mietinnössään toteaa, että sen näkemys Vientitakuulaitoksen tietoisuudesta perustuu valiokunnan saamaan selvitykseen. Näin ollen on aivan mahdollista, enkä siitä lähde kiistelemään, että joissakin muissa

selvityksissä, joissa nimenomaan tutkinnan kohteena on viranomaisten menettely toisin kuin perustuslakivaliokunnan suorittamassa työssä, käy ilmi kattavammin sellaista tietoa, mitä perustuslakivaliokunnan käytettävissä ei ollut. Silloin mikään ei estä asianomaisia tahoja tekemästä siitä asianmukaisia johtopäätöksiä.

Mitä ed. Laineen puheenvuoroon tulee, niin selvitys on jaettu niille, jotka olivat tämän asian kanssa tietyllä tavalla tekemisissä. Se on toki jaettavissa ja jaetaan kaikille halukkaille eduskunnan jäsenille ja muillekin. Se ei ole mikään salainen asiakirja.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajien Alho ja Zyskowicz perustelut ja selittelyt eivät saa minua vakuuttuneeksi sen takia, että valiokunnan jäsen ed. Männistö antoi aikaisemmin valiokunnan sisäisestä työskentelystä selvästi toisenlaisen kuvan.

Tuntuu siltä, että perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa mietinnössään vähän muuhunkin kuin siihen, mihin olisi pitänyt, eli se on ryhtynyt tutkimaan vientikohteiden tappiollisuutta eikä ole siitä aivan kaikkea sitä kirjannut mietintöön, mitä tietää. On mielenkiintoista lukea salaisia mietintöjä, joita nyt vähitellen julkistetaan. Toivon, että saisin sen mahdollisimman pikaisesti käyttöni.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakivaliokunnan enemmistöä voi kyllä perustellusti tällä kertaa moittia varomattomista ja löysistä kannanotoista. Tämähän on aivan erikoinen tilanne, että valiokunnan mietintöä joudutaan selittämään ennen kuin eduskunnan suuri sali on saanut edes asiaa käsitellä. Ymmärrän ed. Zyskowiczin hädän tässä yhteydessä, koska hän oli asian ratkaisevasta käsittelystä sairauden vuoksi poissa ja oli varmasti hyvin hämmentynyt perjantaina. Ed. Seppäsen puheenvuoro ehkä siinä suhteessa tulee oikeaan valoon. Kun minulla on myöhemmin puheenvuoro, niin voin vähän tarkemmin kertoa valiokunnan käsittelystä. Mutta totean jo tässä, että kappale, missä valtion takauksista on keskusteltu, oli yksi valiokunnan mietinnön kiistanalaisimpia ja äänestetyimpiä kappaleita.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan enemmistön kanta siihen, tiesikö Vientitakuulaitos vai ei myöntävänsä takauksia tappiollisiin tilauksiin, perustuu Vientitakuulaitoksen omaan asiantuntemukseen. Se ei ollut ainoa selvitys, mikä perustuslakivaliokunnassa saatiin, vaan perustuslakivaliokunnassa oli varsin paljon myös muuta selvitystä. Vähin mitä voisi vaatia, on se, että olisi kerrottu, mihin selvitykseen tämä perustui, koska laivanrakennusteollisuuden tappiollisesta toiminnasta oli toki muutakin tietoa myös perustuslakivaliokunnalla.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pokka sanoi, että kyseinen kappale oli mietinnön kiistanalaisimpia ja äänestetyimpiä osia. Se oli myös olennaisimpia osia siltä osin, millaisen muistutuksen olimme laatineet perustuslakivaliokunnan käsittelyyn ja mitä pyysimme perustuslakivaliokuntaa tutkimaan näissä asioissa, eli: Oliko tietoa, ja jos ei ollut tietoa, niin miksi ei ollut tietoa, ja jos ei ollut tietoa, niin pitkö ottaa selville?

Tältä osin mielestäni ollaan tekemisissä tärkeän asian kanssa, enkä voi hyväksyä ed. Zyskowiczin täällä esittämiä perusteluja sille, että hän ilmoittaa jossakin palaverissa ennen istunnon alkua päädytyn sellaiseen tulokseen, että asia pitää ottaa pois eduskunnan suuren salin käsittelystä. Mitä ihmeen palaveria eduskunnassa oikein pidetään, jotka päättävät eduskunnan päiväjärjestyksen liittyvistä asioista, herättää kummastustani. Eivätkö päiväjärjestykset muodostukaan objektiivisesti ja tule sillä tavalla käsittelyyn kuin asiat valmistuvat eduskunnassa? Vai onko politiikkaa eduskunnan päiväjärjestyksessä, joutuu kysymään. Tässä tilanteessa joutuu vastamaan myös myönteisesti tähän kysymykseen.

Eli päiväjärjestykset ovat suurelta osin myös politiikkaa. Täällä ajetaan siis poliittisia teemoja ja vältetään joidenkin poliittisten teemojen käsittely, niin kuin kävi perjantaina, vältettiin silloin hyvällä paikalla tämän nimenomaisen asian käsittely. Haluaisin eduskunnan pöytäkirjoihin merkittäväksi, että ed. Zyskowicz henkilökohtaisesti pyysi asian poistettavaksi perjantain päiväjärjestyksestä. Todisti ed. Alho tässä yhteydessä mitä tahansa siitä, että ed. Zyskowicz on



ollut sairas jossakin tietyssä tilanteessa, niin perjantaina hän oli paikalla ja pyysi asian poistettavaksi päiväjärjestyksestä.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean vielä, että asiaa jouduttiin selvittämään perjantaina sen vuoksi, että perustuslakivaliokunnan ulkopuolella eduskunnan valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaostossa ja myös valtiontilintarkastajissa virheellisesti katsottiin, että perustuslakivaliokunnan mietintö tältä osin olisi ollut ristiriidassa valtiontilintarkastajien asettaman työryhmän tai valtiontilintarkastajien kertomuksen kanssa. Siis nyt on yhdessä todettu, että se perjantainen epäluulo tai arvio perustuslakivaliokunnan mietinnön ristiriitaisuudesta suhteessa näihin muihin selvityksiin on aiheeton; siis tällaista ristiriitaa ei siis ollut. Tätä jouduttiin selvittämään. (Ed. Isohookana-Asunmaa: Ketkä ovat todenneet?) — Ne samat tahot, jotka tämän arvelun esittivät, ovat joutuneet toteamaan, tarkoitan valtiontilintarkastajien piirissä joutoa ja kansliaa.

Ed. Seppänen sanoi, että tämän asian selvittäminen oli keskeistä hänen muistutuskirjelmässään. Perustuslakivaliokunta käsitellessään ed. Seppäsen muistutuskirjelmää piti keskeisenä ministereiden toiminnan selvittämistä ja ministerivastuulain mukaista asiaa, joka nimenomaan koskee valtioneuvoston jäsenten menettelyä. Viranomaisten menettelyn lainmukaisuuden tai tarkoituksenmukaisuuden selvittäminen ei kuulunut perustuslakivaliokunnan tehtäviin, ja tietävästi tätä asiaa selvitetään nyt siellä, minne se kuuluu, mm. eduskunnan oikeusasiamiehen toimesta. Näin ollen lausuma Vientita-kuulaitoksen tietoisuudesta tilauskannan tappiollisuudesta kirjattiin valiokunnan mietintöön sen mukaisesti, minkä selvityksen saimme niiltä viranomaistahoilta, joita kuulumme, jotka kuten ed. Männistö mainitsi, olivat todellakin näitä asianomaisia tahoja.

Mutta koska viranomaisten toiminnan selvittäminen ei kuulunut tehtäviimme, ei ollut mitään tarvetta lähteä jollain poliisikuulustelumenetelmällä asiaa sen enemmän tutki-  
maan, vaan kirjattiin valiokunnan saamana selvityksenä se, mitä valiokunta näiltä viranomaistahoilta selvityksenä sai. Mikään taho valiokunnassa kuultaessa ei esittänyt tästä poikkeavaa näkemystä eli sitä, että Vientita-

kuulaitos olisi tiennyt tilauskannan tappiollisuudesta siinä vaiheessa, kun vientitakuut myönnettiin.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä samaan asiaan ja käsittelytapaan liittyen haluaisin sanoa, että tämän mietinnön olisi pitänyt päästä saliin perjantaina sen mukaan, kuin se oli esityslistalla, jos käytäntö olisi ollut normaali, ja siellä se piti panna pöydälle tarvittaessa, jos syntyy epäselvyyksiä, mutta nämä epäselvyydet piti päästä keskustelemaan myös suures-  
sa salissa kaikkien asianosaisten kesken, jos perustuslakivaliokunta oli valmis toimimaan mietintönsä puolesta ja selostamaan ne perusteet, joita sillä siinä oli.

En voi hyväksyä tällaista menettelyä, että ei uskalleta päästää saliin mietintöä ja siirretä salista sitä tarvittaessa pöydälle, vaan otetaan se pois suoraan esittelylistalta.

Ed. Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Olisin toivonut, että tässä keskustelussa olisi ollut mukana myös valtiontilintarkastajien puheenjohtaja, mutta hän näyttää nyt juosseen pois täältä ainakin tilapäisesti. Toivotavasti hän tänne vielä tulee. Nimittäin minusta on aika valitettava eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannalta se käsittely, mitä viime perjantaista asti on käyty, ja se, että valiokunnan enemmistö välttämättä halusi tehdä sellaisen mietinnön, josta välittömästi syntyy tulkintaerimielisyyksiä, mitä oikein on haluttu lausua. Tämähän perustuu siihen, että haluttiin antaa vähän kauniimpi kuva Wärtsilä-asian käsittelystä kuin itse asiassa asianlaita oli.

Kun tätä asiaa käsiteltiin eduskunnan perustuslakivaliokunnassa, niin siellähän esitettiin hyvin vahvasti sellainen näkemys, että valiokunta ei ottaisi myöskään ministerivastuulain osalta kantaa ennen kuin eduskunnan oikeusasiamiehen selvitys on valmistunut, jota eduskunnan oikeusasiamies poliisien avustuksella paraikaa suorittuttaa. Mutta valiokunnan enemmistön kanta oli, että koska tämä ministerivastuulain mukainen syytekysymys on suhteellisen selvä, niin tämä voidaan erottaa niin, että se ei häiritse tämän asian muuta käsittelyä. Kun meidänkin mielestämme ministerivastuulain mukainen käsittely oli selvä sikäli, että ministerivastuulain kynnyshän on tunnetusti niin



korkea, että se ei tällaisissa asioissa juuri ylyty, niin me keskustalaiset suostuimme siihen, että voidaan jatkaa käsittelyä. Ei siitä äänestetty, mutta ajattelin kertoa, että on keskusteltu.

Kun käsittely jatkui, niin se olisi edellyttänyt valiokunnalta aivan erityistä varovaisuutta pohdittaessa, mihin asiakysymyksiin valiokunta ottaa kantaa. Valtiontakuiden myöntämisen osaltahan valtiontilintarkastajat ovat antaneet sellaisen lausunnon, että tätä menettelyä on leimannut varomaton vastuunotto. Koko tämän kappaleen sisällyttämisestä tässä muodossa, kuin se valiokunnan mietintöön on liitetty, esitettiin paljon eriäviä kantoja ja niistä myös äänestettiin melkein lause lauseeltakin, mutta siellä se nyt on. Mutta asiallisesti ottaen se käsittely, mikä nyt valtiontilintarkastajien mietinnön pohjalta on valtionvarainvaliokunnassa menossa, ja se käsittely, mikä eduskunnan oikeusasiamiehen toimesta on menossa, voi todella, niin kuin puheenjohtaja Zyskowitz kertoi, tuoda uutta valaisua. Jos se sitten tuo esille sellaisia näkökohtia, joihin perustuslakivaliokunta on jo ottanut kantaa, niin silloin juuri toteutuvat ne epäilykset, joita jo valiokunnan käsittelyssä esitettiin, että tämä valiokunnan mietintö joutuu häpeään. Se on tässä se huono puoli, jota todella pahoittelen. Ei olisi pitänyt ottaa kantaa sellaisiin asioihin, mistä ei ole ensinnäkään riittävästi selvityksiä. Eihän perustuslakivaliokunta voi selvittää asioita sillä tarkkuudella kuin poliisitutkinta tai esitutkintalain mukainen selvitys, eikä se myöskään ole voinut sellaista tarkastustoimintaa tehdä kuin ovat esimerkiksi valtiontilintarkastajille tehneet virkamiehet.

Kaikki tällaiset kannanotot olisi ilman muuta pitänyt jättää tästä pois ja tyytyä sanomaan niin kuin mekin vastalauseessamme, että kun asia on toisaalla eduskunnassa valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaostossa valtiontilintarkastajien kertomuksen pohjalta tutkittavana, jolloin voidaan ottaa kantaa takauksiin ja muihin taloudellisiin kysymyksiin, ja toisaalta eduskunnan oikeusasiamiehen puolella virkamiesten osalta, ei perustuslakivaliokunnan pidä eikä se saa puuttua näihin. Tässä on kieltämättä edelleenkin riskiä, mutta onneksi nämä tekstit, mitä valiokunnan enemmistö on kirjoittanut, ovat niin löysiä, että niitä voidaan tulkita moneen

suuntaan, joten voidaan sanoa, että enemmistökin pääsee tässä ehkä vastuusta.

Se, mihin perustuslakivaliokunta olisi voinut perustellusti puuttua, on tietysti Wärtsilä Meriteollisuus -asian käsittely valtionhallinnon eri elimissä valtioneuvostoa myöten, ja se olisi todella kuulunut perustuslakivaliokunnan toimialaan, koska perustuslakivaliokunnallehan kuuluu mm. oikeusturvanäkökohtien vuoksi selvittää, miten hallinto toimii, miten päätökset tehdään ja onko päätöksenteko ollut kaikilta osin moitteetonta ja hyvän hallintotavan mukaista. Kun ottaa huomioon, kuinka paljon tämän asian valmisteluun ja käsittelyyn on liittynyt salailua, niin kuin ed. Männistö aika hyvin kertoi, ministerien jääviyso ongelmia, valta- ja vastuusuhteiden hämärtymistä, tehtävien liikakasaantumista hallinnon sisällä, olematonta yhteydenpitoa eri ministerien ja valtion laitosten välillä, niin olisi nyt sentään ollut paikallaan hiukan näitä asioita pohtia, mutta näin ei tehty. Ainoa tähän ehkä viittaava lausahdus löytyy valiokunnan mietinnön siltä sivulta, millä sanotaan, että jääviysasia on ongelma. Aika paljon poliitikot puhuvat, että on monia ongelmia. Asuntoasiat ovat ongelmallisia ja maapolitiikkakin on kuulema ongelmallinen, ja olisi nyt ehkä voinut vähän enemmän sanoa kuin että se on ongelma.

Pakko tästä nyt vielä kerran on puhua, vaikka valtiontilintarkastajien kertomuksen esittelykeskustelussa aika paljon puhuttiinkin: Tunnettuahan on, että elokuiseen sopimukseen, jolla valtion vastuita Meriteollisuuden edessä olevan konkurssin edessä yritettiin vähentää, liittyi salainen lisäpöytäkirja, jolla valtion vastuita lisättiin, kun valtio otti kannettavikseen myös Valmetin osuudet. Marraskuisella sopimuksellahan tätä tilannetta yritettiin vähän korjata, mutta vielä-kään ei ole tiedossa, mihin summaan kaikki laskut tappiollisesta telakkateollisuudesta nousevat veronmaksajien osalta. Osansa tappioista tietysti saavat muutkin tahot, mm. Postipankki, ja kaipa pankki nyt maksattaa näitä tappioitaan maaseudun asukkailla sulkemalla konttoreitaan.

Mutta jos ajattelee aivan perustuslakivaliokunnan työn kannalta ja niiden asioiden kannalta, mihin yleensä hallinnossa puutummme, niin kyllähän aika merkillistä on ollut, että selvitykset osoittavat, ettei esimerkiksi

talouspoliittisen ministerivaliokunnan jäsenille eikä myöskään valtioneuvoston jäsenille tuossa paljon keskustellussa elokuun 9 päivän kokouksessa kerrottu, että hyväksyttyyn sopimukseen liittyy salainen lisäpöytäkirja Valmetin osuudesta. Ei edes esittelevä virkamies kauppa- ja teollisuusministeriöstä tiennyt asiasta, ainakin hän kertoi meille näin. Nähtävästi kauppa- ja teollisuusministeri Suominen ja valtiovarainministeri Liikasen kyllä tästä pöytäkirjasta täytyi tietää, koska he olivat näiden virkamiesten esimiehiä, ja samoin täytyi varmasti asiasta olla perillä edunsaajan osapuolen eli Valmetin hallituneuvoston puheenjohtajan, pääministeri Holkerin. Mutta mitä he tiesivät, sitä pöytäkirjojen mukaan ei kuitenkaan muille valtioneuvoston jäsenille kerrottu.

Ainakin sen johtopäätöksen voi siis tästä menettelystä tehdä, että paitsi että se ei ollut hyvän hallintotavan mukaista, eivät nämä valtioneuvoston jäsenet, jotka eivät olleet asiaan mitenkään vihkiytyneet, voineetkaan tietää, mitä siellä päätettiin, vaan he saivat asiasta huomattavasti paremman kuvan kuin todellisuudessa oli, mitä tuli valtion vastuusiin.

Tehtävien liikakasautumisesta ei liene kovin aiheetonta puhua, kun valtioneuvoston — nyt puhun virkamiehistä — puheenjohtaja Wahlroos tilaa kauppa- ja teollisuusministeriöltä Wärtsilä Marinen asiassa selvityksen, joka valmistellaan kansliapäällikkö Wahlroosin johdolla, ja Wärtsilä Marinen hallituksen puheenjohtajanakin istuu samainen Wahlroos.

Ministeri Suominen puolestaan on se ministeri, joka oli asiasta eniten perillä, ja jääviyden vuoksi hän taas muodollisesti ei voinut ottaa kantaa, ei voinut osallistua asian käsittelemiseen valtioneuvostossa. Eri asia on sitten, mitä meikäläiseen poliittiseen kulttuuriin kuuluvasta ministerin tämän tyyppisestä jääviydestä on yleensä lausuttava, että ollaan kahden minuutin ajan jäävi silloin, kun asiasta ratkaiseva nuijankopautus valtioneuvostossa on menossa, ja muutoin ollaan valmistelussa mukana. Valiokunnan enemmistöhän tässä tyytyi sanomaan, että se on ongelma, kun oikeampi johtopäätös ilman muuta olisi, että ministerille ei sovi samanaikaisesti olla valtioneuvoston hallituneuvostossa ja ministerinä. Ministeri voi muutoinkin korkean asemansa vuoksi vai-

kuttaa valtion yritystoimintaan aivan riittävästi, jos haluaa. (Ed. Mäki-Hakola: Kuinkas se aikaisemmin on ollut?) — Senpä vuoksi sanonkin, että poliittisessa kulttuurissa on parantamisen varaa.

Mitä tulee salassapitosäännöksiin, niin siinä mielessä kuin esimerkiksi La Escondida-hankkeen osalta niistä jouduimme perustuslakivaliokunnassa keskustelemaan, nehan eivät aktualisoituneet tällä kertaa ollenkaan, koska Valmetin salaisen sopimuksen tai lisäpöytäkirjan osalta meille tuli esille sellainen asia, että valtioneuvostolle ei ollut kerrottu ollenkaan koko asiasta, joten ei ollut tehty mitään päätöstä. Sekään ei olisi ongelmallista, ellei Valmetin edustaja puolestaan selkeäsanaisesti perustuslakivaliokunnassa olisi ilmoittanut, että tehty sopimus sitoo valtio-osapuolta, ja jollei sido, niin sen vuoksi mennään käräjille. Näitä asioita me olemme joutuneet valiokunnassa aika paljon pohtimaan ja kuuntelemaan. Mutta näistähän ei valiokunnan mietinnössä todella juuri mitään sanota.

Aika vähän tai oikeastaan tuskin lainkaan täällä salissa on keskusteltu siitä, minkälainen ero on silloin, kun keskustellaan poliittisesta vastuusta ja ministerivastuusta, mutta todettakoon kuitenkin, että vaikka nämä epäkohdat on nyt havaittu, niin ministerivas-  
tuulain kynnys on aikanaan vuonna 1922, kun ministerivastuulaki on tehty, tehty niin ylettömän korkeaksi, ettei näiden asioiden perusteella voi kyllä, jos vähänkin juridisen johtopäätöksen haluaa tehdä, yhtyä ed. Männistön johtopäätökseen, että valtakunnan oikeuteen ministeri on vedettävä. Se syytekynnys ei ylity, vaikka näin paljon huomautettavaa voikin asian käsittelystä esittää.

Käytännössä tässä on paljon sellaisia asioita, jotka liittyvät siihen tapaan, millä Suomessa yleensä poliittisia päätöksiä tehdään, ja nämähän ovat vieneet uskottavuutta ei ainoastaan poliitikkojen vaan, kun kysymys oli Suomen laivanrakennusteollisuuden lippulaivasta, käytännössä koko Suomen toimilta. Ministerivastuulain mukaan on todella helppo päätyä siihen, että ei tässä mitään sen lain mukaista laitonta ole tapahtunut. Mutta jos samalla väitämme, että mitään ei ole tehty väärin, niin uskotellaan sellaista, mikä ei ole totta, nimittäin politiikan moraalistaikin pitää uskaltaa puhua, ja minä puhuin siitä nyt.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varomaton vastuunotto on leimannut tätä asiaa, sanoi ed. Pokka. Perustuslakivaliokunta on pääosin sellainen valiokunta, joka paneutuu asioihin ilman poliittista intohimoa.

Nyt näyttää kuitenkin siltä, että nämä ihanteelliset periaatteet ovat unohtuneet. Enää ei vaikutetakaan samalla tavalla, ja tämä on todella valitettavaa, sillä perustuslakivaliokunta on nimenomaan se elin — olen ollut siellä mukana ja tiedän asian — jonka tehtävä on paneutua asioihin sillä vastuulla, mitä tuo tehtävä edellyttää.

Ed. Aho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti aivan päivänselvä asia, että Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssi on äärettömän sotkuinen asia, jossa riittää selvitettävää paitsi valtiontilintarkastajien raportoinnin osalta myös vielä pitkälle jatkosakin.

Kun ed. Pokka sanoi, että valiokunnan enemmistö olisi halunnut antaa kauniimman kuvan tilanteesta kuin se on ja yrittänyt kertoa, että mitään ei olisi tehty väärin, niin tässä yhteydessä olen kyllä aivan eri mieltä ed. Pokan kanssa valiokunnan enemmistön pyrkimyksistä.

Se, miksi Vientitakuulaitoksen kohdalta on sanottu niinkin niukasti, kuin perustuslakivaliokunnan mietinnössä on sanottu, eli että valiokunnan saaman selvityksen mukaan Vientitakuulaitoksella ei ollut tietoa vientitakuin tuetun Wärtsilän Meriteollisuuden tilauskannan tappiollisuudesta siinä vaiheessa, kun takuut myönnettiin, on tietysti seurausta siitä, että muistutuskirjelmässä on väitetty, että ministeri Suominen on ollut tietoinen tästä asiasta ja tästä sitten aiheutuisi se, että hän on nämä menettelyt hyväksynyt. Ellei tällaista selvitystä tässä olisi ollut, niin valiokunta kyllä ainakin minun mielestäni olisi laiminlyönyt tehtävänsä sen suhteen, että meidän tarkoituksenamme on yleensä ollut vastata muistutuskirjelmän kaikkiin kohtiin.

Kun kaiken lisäksi valiokunnassa yleisestikin pyrittiin lausumaan hyvin vähän — myös enemmistö oli sitä mieltä — niistä erilaisista toimista, jotka viranomaistoiminnassa ovat olleet ominaisia ja joita on leimannut mm. tavaton hyväuskoisuus, johon myös eduskunta on osallisena silloin, kun aikanaan Valmetin ja Wärtsilän fuusio oli

täällä käsiteltävänä vuonna 1986, niin nimomaisesti on haluttu jättää tilaa sille, että valtiontilintarkastajien johtopäätökset saattavat mennä syvemmälle ja joka tapauksessa ulottuvat valiokunnan toimivallan ulkopuolelle. Me emme tarkastele viranomais-toimintaa, vaan ministerivastuulain mukaista toimintaa, ja siinä mielessä tietysti minun mielestäni valiokunnan enemmistö on vain vastannut siihen, mihin ed. Seppänen on vaatinut vastattavaksi.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymyksen on siitä, että ne selvitykset, mitä me tässä valtiontakuuasiassa olemme kuulleet, lukuunottamatta valtiontilintarkastajien kertomusta, ovat olleet lähinnä asianosaisten kertomuksia, Valtiontakauslaitoksen virkamiesten ja asiaa valmisteleiden valtioneuvostossa olleiden virkamiesten puheenvuoroja. Me olemme saaneet tietyllä tavalla aika pintapuolisen käsityksen.

Mitä tulee ed. Seppäsen muistutuskirjelmään, niin periaatteessa juridiseen asiaan pitäisi vastata, niin kuin on kysytty, ja ed. Seppäsenhän teki kantelukirjelmänsä tietämättä niistä asioista, mitä on myöhemmin ilmennyt. Jos me olisimme hyvin viisaita ja muodollisia juristeja, me olisimme hylänneet ed. Seppäsen kantelukirjelmän jo muotovirheestä, koska siinä oli kysytty vääristä asioista. Emme me esimerkiksi voineet ollenkaan ottaa käsiteltäväksi, mitä valtiovarainministeri Liikanen tai mahdollisesti pääministeri Holkeri tiesi, koska niistä ed. Seppänen ei ollut huomannut kysyä.

Ed. Seppänen: Rouva puhemies! Puheenvuoro alkoi mielenkiintoisella tavalla eli minun kysymyksenäni olisi ollut väärä jollakin tavalla. Kyllä se oli oikea kysymys, joskaan se ei ollut oikea niiden ministereiden osalta, joista tässä nyt on puhuttu, mutta niiden ministerien osalta, joista kysyttiin, se oli täysin oikea kysymys ja perusteltu. Minä pidän edelleenkin kiinni siitä näkemyksestä, että ministerit, jos tiesivät, ovat toimineet valtion edun vastaisesti tarkoituksellisesti, tahallisesti ja tuottamuksellisesti, ja jos eivät tienneet, ovat siinäkin tapauksessa toimineet valtion etua vastaan.

Se on kyllä totta, että on paljon asioita, joista ei tiedetty siltä osin, mikä on tullut perustuslakivaliokunnassa esille. Esitän ed.

Pokalle harkittavaksi, pitäisikö meidän tehdä uusi muistutus ministeri Liikasen toimien laillisuudesta ja mahdollisesti myös pääministeri Holkerin toimien laillisuudesta nyt esiin tulleiden tietojen perusteella, niiden asiantuntijakuulemisten perusteella, joita perustuslakivaliokunnassa on tehty. Jos olisimme johdonmukaisia, niin näin toimisimme, jos haluaisimme asian saattaa loppuun asti, koska myös pääministeri Holkeri ja ministeri Liikasen ovat aivan samalla tavalla sotkeutuneet tähän juttuun kuin ministeri Suominen, mutta aivan oikea kysymys tämä oli ministeri Suominen osalta ja johti myös pääministeri Holkerin ja ministeri Liikasen osuuden selvittämiseen tässä yhteydessä. Ne ovat aika erikoisia ja kyseenalaisia osuuksia erityisesti viime heinä- ja elokuun osalta.

Tässä yhteydessä haluan ensiksi kannattaa ed. Männistön ehdotusta.

Sitten haluan kiinnittää varsinaiseen asiaprojektiin huomiota siltä osin, että perustuslakivaliokunnassahan on tehty rätätälän hommia. On tuotettu mietintö, joka oli ennustettavissa ja odotettavissa niiden lausuntojen perusteella, joita asianosaiset sanoivat asiasta syksyllä. Hämmästelen vähän ed. Pokan täällä käyttämiä sanamuotoja eli ”ei tarvinnut tietää kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja”, jotta voi ministerivastuulain perusteella vapauttaa ministerit epäilyksestä tai vastuusta. Kyllä minusta kaikki asiaan vaikuttavat seikat pitää tietää, ja siltä osin perustuslakivaliokunnan täytyy suorittaa työnsä mahdollisimman hyvin. Eräiltä osin se on myös suorittanut työtään hyvin. Ainakin se on kuunnellut asiantuntijoita ja asianosaisia hyvin laajasti.

Sitten toinen sanonta, mikä ed. Pokalla oli: ”Onneksi tekstit ovat löysiä.” Miten niin onneksi, ja kenelle onneksi perustuslakivaliokunnan tekstit ovat löysiä? Minusta on vastuutonta, että perustuslakivaliokunta kirjaa löysiä sanamuotoja mietintöönsä. Eihän ole hyvä esitutkinta tässä asiassa tai ministerivastuulain mukaisista syytetoimista päättämisen perusta, että on annettu löysiä sanamuotoja jostakin asiasta. Kyllä kai perustuslakivaliokunnan pitää hyvin tiiviitä sanamuotoja käyttää, joiden takana se toimii. Silloin sen ei tarvitse sillä tavalla poliittisesti puuhastella, niin kuin se teki täällä viime perjantaina puheenjohtajansa hahmossa ja otti asian pois salista.

Joka tapauksessa Wärtsilä-nimistä yhtiötä on Suomessa suosittu jo pitkään ajan, joka kävi myös perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ilmeisesti selville. On suosittu yhtä telakkateollisuusyhtiötä. Muistutan, miten sille 1970-luvun puolivälissä annettiin K-takuuta nykyrahassa miljardilla markalla, ja sen seurauksena Wärtsilä saattoi nostaa osinkoprosenttia, jakaa omistajilleen entistä enemmän osinkoja, suorittaa ilmaisosakeanteja ja muutenkin toimia yhtiön omistajien etujen mukaisesti ja valtion rahoilla.

Ne olivat silloin K-takuuta. Nyt 1980-luvun puolivälin jälkeen R-takuut ovat tämä ongelmallinen valtion tuki yhdelle yhtiölle. Siis R-takuuta annettiin Wärtsilälle perustuslakivaliokunnan saamien selvitysten mukaan ymmärtääkseni toisilla perusteilla kuin muille, kilpailijayhtiöille, ja tältä osin suosittiin yhtä yhtiötä. Miksi suositittiin? Eikö hallintoelimityksessä tarvinnut kiinnittää esimerkiksi huomiota siihen, millä perusteella tämä pankki, joksi Vientitakuulaitosta voidaan nimittää, toimi, ja miten voi olla mahdollista, että ihmiset toimivat pankin hallintoelimityksessä eivätkä tiedä pankin luotonantoperusteita eivätkä vakuuspolitiikkaa? Minusta he laiminlyöivät velvollisuutensa ottaa selville pankin toimintaperusteet ja vakuuksien laadun myöntäessään pankilleen vastuuvapautta tai kirjoittaessaan nimensä sen tasekirjan alle.

Avainkysymykseksi muodostuu nyt se, oliko toimintojen tappiollisuus tai yksittäisten laivatilausten tappiollisuus tiedossa ministerillä ennen. Jos oli ja on myönnetty R-takuut, niin on toimittu vastoin lakia. Jos ei ollut, niin piti ottaa selville. Jos ei otettu selville, niin jälleen on osoitettu sen tyyppistä toimintaa, josta pitäisi kantaa poliittinen vastuu.

Poliittinen vastuu. Mitä se on? Mistä poliittisesti vastaa? Mistä ministeri Suominen kantaa poliittisen vastuun, niin kuin hän sanoi kantavansa poliittisen vastuun? Kantaako ministeri Suominen poliittisen vastuun 1 tai 2 miljardin markan suuruisista pankin, tässä tapauksessa Vientitakuulaitoksen, yhdelle yhtiölle myöntämistä vastavakuudettomista takauksista? Millä tavalla ministeri Suominen kantaa veronmaksajille aiheutetuista tappioista poliittisen vastuun, jos hän ei kanna siitä asiasta mitään sellaista vastuuta, joka voisi vaikuttaa hänen toimintaansa?

Minä olen kyllä ymmärtänyt tämän perustuslakivaliokunnan toiminnan räätälintyöksi sillä tavalla, että niistä aineksista, jotka ovat olleet olemassa, on ommeltu ministeri Suomiselle puhdas puku tulevaa presidentin vaalia varten. Tältä osin siis tämä räätälintyö on ammattitaitoista työtä poliittisessa merkityksessä, josta kantaa poliittisen vastuun myös perustuslakivaliokunnan enemmistö eikä vain ministeri Suominen, koska ministeri Suominenhan ei voi kantaa vastuuta siitä, mitä perustuslakivaliokunnassa tehdään. Siitä kantavat vastuun hänen puoluetoverinsa ja hallitustoverinsa ja myös ne hallituspuolueiden edustajat, joita vastaan muistutusta ei tehty, kun ei tiedetty tehdä. Nyt tiedettäisiin, mutta kysymys on siitä, että siellä saattaa sille muistutukselle käydä samalla tavalla, kuin nytkin on käynyt, eli poliittiset enemmistöt jyräävät täällä tosiasialliset vastuut kumoon.

Sen lisäksi, kun kysytään, onko tietoa ollut, avainkysymyksiä on, pitkö ottaa vastatakuita Vientitakuulaitoksen antamille luottoille, joita luottoja annettiin R-takuiden muodossa. On siis yksi kysymys, pitkö ottaa vastatakuita. Toinen kysymys, joka on myös tässä prosessissa selvinnyt, jonka haluaisin myös esittää kysymyksenä ja jonka olisin esittänyt siinä muistutuksessa, jos se olisi silloin ollut tiedossa: Pitkö ottaa yritys kiinnitykset Wärtsilä Meriteollisuuden omaisuuteen siinä vaiheessa, kun selvisi sen toiminnan tappiollisuus? Ainakin siltä osin ministerit ovat laiminlyöneet tehtävänsä. Tietenkin asia on sillä tavalla, että muistutuksessa ei siihenkään asiaan tullut kiinnitettyä huomiota, kun se selvisi vasta tutkinnan yhteydessä. Mutta on se kummallinen tutkinta, että jos sen yhteydessä selviää jotain, niin sitä ei tarvitse ottaa huomioon tehtaessa asiasta johtopäätöksiä, vaan johtopäätökset tehdään sen perusteella, mitä on kysytty, eikä sen perusteella, mitä on vastattu.

Tältä osin siis Suomen Yhdyspankki Osakeyhtiö tiesi paremmin toimintansa perusteet, kun se otti nämä yritys kiinnitykset, joita valtion edustajana valtion pankki, Vientitakuulaitos, ei ottanut. Tältä osin ministerit ovat mielestäni laiminlyöneet tehtävänsä myös siinä vaiheessa heinä — elokuussa, kun toimintojen tappiollisuus oli taatusti tiedossa tai ainakin Yhdyspankki Osakeyhtiö tiesi ottaa yritys kiinnitykset. Valtion edustajat an-

toivat yritys kiinnitysten ottamisen Wärtsilä Meriteollisuuden lakimiehille, jotka viivytelivät yritys kiinnitysten ottamista lokakuulle asti, ja siltä osin ne sitten konkurssissa eivät olleet vielä voimassa samaan aikaan, kun Yhdyspankin kiinnitykset olivat. Olen kyllä kovasti hämmästynyt, että perustuslakivaliokunta, joka tietää tämän asian, ei mietinnössään sellaiseenkaan kysymykseen puutu lainkaan eli ei kiinnitä huomiota siihen, että ministerit toimivat tälläisellä valtion etua vahingoittavalla menettelyllä eli eivät operatiivisesti johtaessaan toimintaa ottaneet yritys kiinnityksiä. Suomen Yhdyspankki Osakeyhtiö tiesi ottaa. (Ed. Jokinen: Jo on kumma valiokunta!)

Sitten tulee kysymyksiä lisää. Ed. Pokka kiinnitti perusteellisesti huomiota Valmetin osuuteen. Olen hämmästynyt sitä, että tässä maassa ei julkisesti kummastella sitä, että valtioneuvoston esittelijä esittelee valtioneuvostolle päätöksen, jonka sisältöä hän ei tiedä. Kuitenkin kuuluu ikään kuin toiminnan luonteeseen, että näin voidaan menetellä. Minusta on hirvittävä skandaali, että perustuslakivaliokunnassa, niin kuin täällä kuulumme, esittelijä on sanonut, että hän ei tiennyt Valmetin lisäsopimuksesta, joka aiheutti valtiolle kenties 100 miljoonaa tai 85 miljoonaa lisää kuluja. Esittelijä ei tiennyt, valtioneuvoston jäsenet eivät voineet tietää, ja valtioneuvosto on sen kuitenkin hyväksynyt ministeri Suomisen ja ministeri Liikasen tietäessä. Se ei ole sitten skandaali, että on tehty päätöksiä valtion varojen ohjaamisesta salaa, esittelijän tietämättä hänen paperipinoonsa sujauttamalla jokin asiakirja! Sitten sanotaan, että se on valtioneuvoston päätös, kun asiakirja on esittelijältä salaa ollut hänen paperipinossaan. Minusta tämä on myös hirvittävän kummallinen skandaali.

Kyllä julkinen sana on Suomessa leppeä päätöksentekijöitä kohtaan, kun se ei kiinnitä huomiota tällaiseen naurettavaan menettelyyn, että valtioneuvosto tekee päätöksiä, joista se ei tiedä, mitä ne pitävät sisällään, kun esittelijä ei tiedä esitellä niitä päätöksiä, mitä valtioneuvosto tekee. Kyllä teillä, suomalaiset vallanpitäjät, on todella lepsut valvojat ja veronmaksajilla lepsut puolustajat, kun julkinen sana ei ole tätä roskaprosessia kaivanut esille tästä tapahtumasarjasta. (Ed. Jokinen: Sitä varten on perustuslakivaliokunta!) — Kiitos, ed. Jokinen, tästä tuesta, jota



epäilemättä saan tässä. Ja sillä on suuri merkitys, kun perustuslakivaliokunnan puolelta tulee huomempaa tukea asioitten vastuuta pohdittaessa.

Valmetin osuus on toisessakin merkityksessä mielenkiintoinen. Nimittäin Valmet Oy:hän on pörssiyritys. Sitten valtioneuvostossa tehtiin päätöksiä, jotka sitoivat pörssiyritystä toimimaan pörssi-eettisten ohjeiden, määräysten ja tiedonantovelvollisuuksien vastaisesti. Eli meillä valtioneuvosto teki päätöksen esittelijän sitä esittelemättä ja valtioneuvoston jäsenten sitä päätöstä tuntematta, jolla velvoitettiin Valmet Oy -nimisen valtionyhtiön johto eräällä tavalla käyttäytymään pörssi-eettisten määräysten vastaisesti. Siis hyvin kummallinen tapa velvoittaa joitakin ihmisiä käyttäytymään epämoraalisesti salaisella sopimuksella ja osoittaa näiden toimintojen luonteen.

Tässä mielessä nyt tulee myöskin hinta maksettavaksi valtionyhtiöiden privatisoinnista, jota täällä on tehty ja johon ei kiinnitetty huomiota, silloin kun me siitä varoitelimme. Outokummusta on 40 prosenttia privatisoitu, Valmetista vähemmän, ja nyt rupeavat yksityisomistajat vaatimaan omia oikeuksia asiassa. Valmetilta niitä vaadittiin pörssi-eettisten määräysten mukaan, tänään niin tehdään Outokummun yhtiökokouksessa. On asetettu kyseenalaiseksi valtion oikeus nimetä hallintoneuvoston jäsenet yksin. Tältä osin valtion täytyykin ruveta noudattamaan sellaisia pelisääntöjä, joita omistus sille antaa. Se ei voi yksin asettaa enää määräyksiä yhtiöiden asioissa. Siltä osin tässäkin asiassa on toimittu vastoin niitä eettisiä määräyksiä, jotka sitovat kaikkia muita paitsi valtiota.

Mielestäni ed. Pokka aivan perustellusti kiinnitti huomiota jääviysongelmiin, joita perustuslakivaliokunnassa tässä asiassa on käynyt selville. Aivan uskomatonta on, että ministeri ottaa asemansa perusteella vastaan sellaisen tehtävän, jota hän ei pysty hoitamaan. Ja jos pystyy hoitamaan, niin hän joutuu kuitenkin jääväämään itsensä tuon asian tullessa valtioneuvoston käsittelyyn. Ministeri Salolainen jääväsi itsensä Vientitakuulaitoksen hallintoneuvoston puheenjohtajana, kun käsiteltiin valtioneuvostossa 10.8. nimenomaan tätä asiaa, josta tässä yhteydessä kysyttiin häneltä, onko hänellä ollut tietoa tai pitkö hänellä olla tietoa. Siis ministerin toiminta hallintoneuvoston puheenjohtaja

asetetaan kyseenalaiseksi, ja sitten kun asiaa tehdään päätöksiä, niin hän onkin jäävi. Se on hyvin erikoinen tapa tehdä Suomessa valtioneuvostossa päätöksiä. Pitäisi ehdottomasti perustuslakivaliokunnassa nyt käsiteltävien asioiden johtaa siihen, että ministerit luopuisivat tällaisista tehtävistä, jotka asettavat heidät jääveiksi asiaa lopullisesti päätettäessä.

Arvoisa puhemies! Suositusaika on loppumassa, ja pidän aikasuosituksia perusteltuina, mutta haluaisin lopuksi vielä kiinnittää huomiota siihen, että eniten tässä asiassa on hyötynyt valtion toimenpiteistä Suomen Yhdyspankin ohella ns. E-liike, Ehrnroothit, jotka sittemmin, kun emo-Wärtsilästä oli saatu erotettua Wärtsilän Meriteollisuus ja sen tappiot, ovat kaapanneet Wärtsilän ja siellä olleen noin 5 miljardin markan omaisuuden huomattavasti alhaisempaan hintaan. Eduskunta myönsi verohelpotuksia Wärtsilälle vuonna 1986, ja tältä osin siis valtion etua on puolustettu huonosti myöskin siltä osin, että valtion antamat veroedut, joiden kansanedustajat luulivat myöntäneensä telakkateollisuuteen, menivätkin itse asiassa Ehrnroothien hyväksi. Ehrnroothit siis panivat näillä veroeduilla Wärtsilän maksamaan itse itselleen ja liittolaisilleen Wärtsilän kaappaamisen.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pokka mainitsi edellisessä vastauspuheenvuorossaan, että perustuslakivaliokunnassa enemmistö olisi jollakin tavalla halunnut kaunistella valtion takauksia. Nyt on käynyt selväksi, että sekä valtioneuvoston tarkastusjaostossa että usein myös perustuslakivaliokunnassa kuitenkin sotkeutuvat kaksi eri tahoa, jotka ovat olleet tekemisissä Wärtsilä Meriteollisuuden kanssa: Vientitakuulaitos ja toisaalta Valtiontakauslaitos. Se aineisto, johon myös ed. Sepänen ym. muistutuskirjelmässään ovat viitanneet, on koskenut yksinomaan Vientitakuulaitosta. Ne siteeraukset, joita esimerkiksi esittelypuheenvuorossani käytin, koskivat Vientitakuulaitoksen silloisen johtajan lausumaa ja valtioneuvoston tarkastajien lausumia liittyen vientitakuutoimintaan. Tältä osin perustuslakivaliokunnankin mietinnössä on vain Vientitakuulaitokseen liittyviä lausumia, ei Valtiontakauslaitokseen, jotka onkin sitten



asiana erikseen selvitettävänä valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaostossa.

Ed. Seppäsen puheenvuoron johdosta haluaisin sanoa, että Vientitakuulaitos on ollut varmasti hyväuskoinen suhteessa Wärtsilä Meriteollisuuden toimintaan. Tietysti Vientitakuulaitos olisi voinut pyytää emoyhtiöltä takuita, mutta kansliapäällikkö Wahlroos on moneen kertaan osoittanut ja sanonut julkisuudessa, että uskottiin, että Wärtsilä Meriteollisuuden oma pääoma on niin runsas, että vakuutuksia ei tarvinnut pyytää. Millaisia johtopäätöksiä tästä hyväuskoisuudesta tehdään, niin sehän nähdään sitten myöhemmin, kun oikeusasiamiehen esitutkintaselvittely ja vastaavasti valtion tilintarkastajain raportti ovat tulleet valmiiksi.

Voisiko emoyhtiöltä vaadittuihin takuihin vaikuttaa ministeri Suominen tai ministeri Salolainen? On tullut perustuslakivaliokunnassa varsin selväksi, että Vientitakuulaitoksen asema on hyvin itsenäinen. Se ei edes ole Suomen alaisuudessa, koska se on Salolaisen alaisuudessa ministerien työnjaon mukaan.

Perustuslakivaliokunnalla ei ole myöskään ollut tapana repäistä sellaisia otsikoita, että "Valmet-sopimus olisi ollut skandaali", mutta jotakin saman kaltaista ajattelua on, kun valiokunnan mietinnössä on näinkin pitkä patkä Wärtsilä Meriteollisuuden toiminnan rahoitussovimuksesta.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen, voinko pyytää pienen annoksen myös huumorintajua? Nimitäin ed. Seppänen on niin totinen näissä asioissa, ettei hän ymmärrä, että minä koetin puhumalla valiokunnan enemmistön löysistä puheista ymmärtää ed. Alhoa, joka joutui selittämään näitä asioita niin kuin piru raamattua, jos puhemies sallii tällaisen arvion. Se on ilmeisesti mahdollista sen takia, että valiokunnan enemmistö teki sen verran löysää tekstiä, että sitä voi yrittää tulkita.

Ed. Seppänen aivan oikein sinänsä ansiokaassa puheenvuorossaan puuttui moraaliinkin. Kysymyksen on siitä, että eduskunnassa pitäisi pystyä kerrankin keskustelemaan poliittisen päätöksenteon monista kummajaisista, joita juuri Wärtsilä-asiassa on tullut esille: salaiset päätökset, jääviysasiat ja monet muut.

Toinen kysymys on, soveltuuko vanha

tsaarinaikainen ministerivastuulaki ylipäänsä tällaisten asioiden käsittelyyn riittävän joustavasti. Säännökset, joissa käytetään ilmaisuja ilmeinen laittomuus, virka-aseman tahallinen väärinkäyttäminen ja selvät lainvastaisuudet, ovat aika vanhaa oikeudellisen vastuun tekstiä, joka ehkä oli ajankohtaista 70—80 vuotta sitten, mutta ei oikein nykyajan parlamentarismiin sovellu. Ratkaisut, joita perustuslakivaliokunta tällaisissa asioissa joutuu antamaan, ovat sittenkin aika kuivia lopputuloksen osalta, vaikka asian selvittämisen kannalta tietysti tämä Wärtsilän tapaus on ollut erittäin hyvä. Sen takia ed. Seppänen on aivan hyvän työn tehnyt siinä, että hän on tämän kyselyn tehnyt, koska muutenhan asiaa ei olisi päästy täällä selvittämään. Meillä ei ole mitään muuta instanssia tällä hetkellä kuin valtakunnan oikeussyyteinstituutio. Muuta tutkimusmenettelyä ei meidän parlamentarissamme toistaiseksi vielä tunneta.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppäsen puheenvuorossa ja eräissä aikaisemmissakin puheenvuoroissa on kiinnitetty huomiota siihen, mikä osuus pääministeri Holkerilla tai entisellä ministerillä Liikasaalla Wärtsilä-asiassa ja sen huonossa hoidossa mahdollisesti olisi ollut ja miksi tähän asiaan ei ole puututtu. Kysymys onkin aiheellinen, sillä ministerivastuulain 2 §:ssä sanotaan, että "eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulee käsitellessään sen valmisteltavina olevia asioita, milloin aiheetta siihen esiintyy, tutkia valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatoimen lainmukaisuutta". Eli valmisteltavana olevan asian käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta olisi voinut myös laajentaa käsittelyään koskemaan esimerkiksi pääministeri Holkerin ja silloin ministerinä olleen ed. Liikasen osuutta. Mutta koska pykälässä on kohta "milloin aiheetta siihen esiintyy", niin ei näyttänyt kovin todennäköiseltä, että perustuslakivaliokunta päätyessään sen laatuiseen lopputulokseen ministereiden Suominen ja Salolainen osalta kuin päättyi, olisi nähnyt aiheetta esiintyvän, mutta halusin huomauttaa, että tämä mahdollisuus olisi ollut.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen ihmetteli, että esittelevä virkamies ei tiennyt val-

tion ja Valmetin välisestä salaisesta sopimuksesta.

Minäkin ihmettelen sitä, mutta vielä enemmän ihmettelen sitä, että valtioneuvoston jäsenet eivät tienneet sopimuksesta ja että ne jäsenet, jotka raha-asiainvaliokunnassa jotakin asiasta kuulivat, eivät vaatineet enempää selvitystä. Lunaan budjettineuvos Virtasen sanomaa perustuslakivaliokunnassa, kun hän totesi Valmetin ja valtion välistä salaista sopimusta käsiteltäessä: "Luulisin niin, että raha-asiainvaliokunnan läsnä olleista ministereistä ei kukaan tiennyt olevansa päättämässä sellaista kokonaisuutta, johon liittyy Valmetin tappioiden rajaaminen. Itse asiassa luulisin, että ministerit Suominen ja Liikanen olivat ne ministerit, jotka selkeästi tiesivät tämän kokonaisuuden. Heiltä ainakin budjettipäällikkö oli hankkinut valtuutuksen tähän allekirjoitukseen."

Minua ihmetyttää, että ministerit ovat valmiita raha-asiainvaliokunnassa ja talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa hyväksymään sopimuksen ja käsittelemään sellaista sopimusta, jota he eivät kirjallisena näe ja jolla Valmetin vastuu tuodaan kokonaisuudessaan valtion kannettavaksi.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Männistön vahvistukseksi totean, että tämä asiaan oli todella esillä perustuslakivaliokunnassa sekä pääministeri Holkerin että ministeri Liikasen osalta. Olisi siis ollut kysymyksessä kanteen laajentaminen, mutta kun lopputulos näytti siltä, mihin tässä on päädytty, niin siihen ei lähdetty.

Ed. Jätteenmäen äskeisen puheenvuoron osalta toteaisin, ettei valiokunta oikeastaan saanut muuta perustelua siitä, miksi Valmetin sopimusta ei tuotu rehillisesti ja avoimesti valtioneuvoston istuntoon, kuin sen, minkä kansliapäällikkö Wahlroos kertoi. Hän sanoi vain hyvin yleisesti, ettei tiedetty, missä muodossa se tuodaan eduskunnalla. Tarkoitin tällä sitä, että tarkoituksena oli, että tämä Valmetin tappio ilmeisesti maksetaan eduskunnalle budjetin yhteydessä. Asia haluttiin lykätä myöhäisemmäksi eikä ollut tarkoituskaan, että sitä olisi tuotu julkisuuteen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jätteenmäki luki täällä hyvin mielenkiintoisen otteen perustus-

lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisesta. Kun minullakin on ollut tilaisuus joitakin niistä kuulemisen papereita lukea ja nähdä myös siteerattuina erilaisissa yhteyksissä, niin arvoisa puhemies, minä esittäisin nyt, että perustuslakivaliokunta julkistaisi asiantuntijakuulemisessa kertyneet muistiinpanot ja puretut asiantuntijahaastattelut siihen avoimeen tapaan, jolla valtiontilintarkastajat julkistivat salaiseksi määrätyn aineiston tässä yhteydessä ilman, että se kuitenkaan näyttää vahingoittaneen ketään.

Mielestäni olen ja moni muukin on tässä yhteydessä esittänyt sellaisia epäilyjä joitakin muita ministereitä kohtaan, joita oli tämän muistutuksen yhteydessä mainittu, että heidän maineensa puhdistaminen vaatisi perustuslakivaliokunnassa suoritettujen asiantuntijakuulemisten julkistamista. Näissä kuulemisissa on erittäin paljon sellaista materiaalia, joka, sanoisin, olisi suomalaista poliittista ilmapiiriä puhdistavaa ja saisi aikaan huomion kiinnittymisen sellaisiin asioihin, joita en voinut henkilökohtaisesti kuvitellakaan suomalaisessa yhteiskunnassa olevan mahdollista tapahtua silloin, kun teimme alkupe-  
räisen muistutuskirjelmän Wärtsilä Meriteollisuus -asiassa ministeri-  
eiden virkatoimen lailisuudesta.

Tämä koko tapahtumasarja on siis oikea roskapesä, ja mielestäni perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisten asiakirjat tässä yhteydessä valaisevat tätä pesää niin paljon, että itse asiassa vaadin näiden asiakirjojen julkistamista. Toivon, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja omassa puheenvuorossaan ottaa vaatimukseeni kantaa.

Ed. Vuoristo: Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minusta tämä ed. Seppäsen ajatus on hyvä. En tiedä, pitääkö sitä nyt kannattaa vai ei, mutta haluan tämän todeta. Ajattelen sillä tavalla, että on joitakin näkymättömiä asioita, joita tässä salissa ja erityisesti perustuslakivaliokunnassa pitäisi ymmärtää tai ainakin ottaa huomioon. Eräs sellainen aivan keskeinen on kansan oikeustaju ja kansan käsitys yhteiskunnassa tapahtuvasta työstä sen itsensä hyväksi tai parhaaksi.

Sen verran olen tätä asiaa selvittellyt muiden ihmisten ja toisten tahojen kanssa, että olen vakuuttunut siitä, että prosessi, mitä kaikinensa on tapahtunut, on kansan oikeustajun vastainen. Jos tämä on lain mu-

kainen, jos tässä ei ole rikottu lakia, niin silloin tämän perusfilosofian mukaisesti, mikä tässä talossa on omaksuttu, ei kansan oikeustaju ole väärässä, vaan lait ovat käyneet vääriksi, virheellisiksi. Lakeja on silloin korjattava vastaamaan kansan oikeustajua.

Minusta tässä on tällainen peruskuva ilman muuta takana. Jos tämä todetaan, niin se on äärimmäisen vakava paikka eduskunnalle ja erityisesti perustuslakivaliokunnalle ja toisekseen lakivaliokunnalle, koska me olemme säättämässä täällä lakeja. Me emme tulkitse lakeja. Me emme täällä syytä ketään. Tämä ei ole syyttäjävirstasto eikä tuomioistuimien. Me selvitämme täällä, mitä on laki. Mahdollisesti sanomme myös, mikä on lain tarkoitus ja henki, mutta toiset suorittavat sen pohjalta oikeustoimet ja tuomiot.

Toisekseen ajattelen, mikä on ministeriys. Ministerihän tulee latinalaisesta sanasta, joka viittaa palvelijaan. Ministeri ei siis missään nimessä peruskäsitteeltään ole hallitsija, vaan palvelija. Perustuslain mukaan presidenttiin kutsuu valtioneuvoston jäsenet taitaviksi ja rehellisiksi tunnetuista Suomen kansalaisista. Siis presidentti instituutioon suorittaa ministerin henkilöön nähden objektiivisen tarkastelun hänen rehellisyydestään ja taitavuudestaan.

Mutta ministeri suorittaa oman tarkastelunsa omasta subjektiivisesta näkökulmastaan minun ymmärtääkseni siinä tilanteessa, kun hän sitoutuu ns. ministerinvalaan. Ministerinvala on tällainen: "Minä lupaan ja vannon Kaikkivaltiaan ja Kaikkietävän Jumalan edessä, että minä virassani noudatan perustuslakia" — siis ministerivastuulaki — "ja muita lakeja sekä toimin oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti kansalaisten ja yhteiskunnan parhaaksi." Vannoessaan tämän valan ministeri, ei siis kansanedustaja vaan ministeri, subjektiivisella tasolla sitoutuu johonkin. Mihin hän sitoutuu, on silloin hänen omassa vallassansa.

Minusta tällaisessa tapauksessa kuin Wärtsilä-jupakka kaikinensa on, olisi aivan luonnollista sellainen käytäntö, että ministeri juuri näistä tekijöistä käsin suorittaisi oman johtopäätöstarkastelun, eli siis tässä epäselvässä tilanteessa hän ilman muuta menisi tasavallan presidentin puheille, jossa hän pyytäisi vapautusta ministerin tehtävästään siksi ajaksi, kunnes asia selvitetään, juuri siitä syystä, että hän on määrättyllä tavalla

sitoutunut toimimaan lakien jne. mukaisesti puolueettomasti kansalaisten ja yhteiskunnan parhaaksi, että siis tämä asia selvitetään ja myös hänen mahdollinen syyttömyytensä tulisi toteen näytetyksi. Ei kai tässä mitään ongelmallisuutta pitäisi olla minun ymmärtääkseni, mutta se ei ole meillä poliittinen käytäntö. Tämä on minusta täysin ilmiselvä, näistä periaatteista lähtevä.

Kun ed. Pokka puhui politiikan moraalista, minusta tämä liittyy juuri siihen. Eihän moraalilla mikään abstrakti käsite ole, yläilmoissa leijuva, vaan se on ihmisen sisällä oleva käsite, siis hänen omatuntonsa määrättyllä tavalla, joka lähtee tietyistä sitoutumisista, tässä esimerkiksi juuri valasitoutumisesta minun ymmärtääkseni.

Koska tämä ei ole käytäntö, niin olen mietiskellyt kyllä tuota julkisen kuulemisen asiaa, josta todennäköisesti ed. Vähänäkki tulee enemmänkin puhumaan. En osaa siitä sanoa, miten siinä hyvin olisi meneteltävä. Mutta ajattelen ilman muuta pääpiirteissään seuraavasti: Tuommoisessa tilanteessa niin kuin nyt, että joittenkin edustajien taholta asetetaan tällainen tilanne ja kyseenalaistetaan tällä tavoin, suoritetaan sen kaltainen julkinen kuulustelu valiokunnassa, jossa perustuslakivaliokunnan jäsenet selvittävät, mikä on laki ja lain tarkoitus, mutta he eivät pysty sanomaan, rikotaanko tässä lakia muuten kuin oman oikeustajunsa pohjalta, mutta tässä institutionaalisessa suhteessa eivät pysty sanomaan, koska on oikeusistuinten tehtävä erottaa tämä asia. Asiantuntijat selvittävät, mitä on tapahtunut jne. Mutta varsinaisen oikeudellisen toimen ja selvityksen suorittaa oikeusasiamies, joka on läsnä, koska julkinen kuulustelu, siis suullinen kuulustelu, on aivan erilaista kuin se, mitä me kirjallisesti noudatamme.

Miten tämä sitten tapahtuisi? Voisin sanoa esimerkiksi tällä tavalla, että tietysti eduskunnan oikeusasiamies instituutioon on eduskunnan valitsema ja siihen siis sisältyy tiettyä problematiikkaa, mutta voisin aivan hyvin nähdä sillä tavalla, että eduskunta asettaisi kolme ehdolle oikeusasiamiehen virkaan, joista tasavallan presidentti nimittäisi yhden oikeusasiamieheksi, jolloin siis nämä tulisivat minun käsittääkseni oikeille kohdille. Oikeusasiamies suorittaisi kuulustelun pohjalta ne toimenpiteet, jotka mahdollisesti liittyvät oikeuskäytäntöön, koska eduskunta

omaa ideaansa vastaan rikkomatta ei minun ymmärtääkseni pysty sitä tekemään.

Näistä näkökulmista johtuen, koska minusta asiaa ei voi tällä tavoin asettaa raukeamaan eikä myöskään jatkaa sillä tavalla, että eduskunnan täysistunnosta tulisi syyttävöiranomainen tai tuomioistuin, omasta puolestani äänestän tässä äänestyksessä "tyhjää".

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Kun tätä asiaa on saanut selvittää perustuslakivaliokunnassa, on monta kertaa tullut mieleen lause: Kun on valtaa, otetaan oikeudeksi tehdä mitä vain. Sama lause tuli mieleen, kun seurasin perustuslakivaliokunnan mietinnön vertailua tilintarkastajain mietintöön. Tuntuu siltä, kuten puheenjohtaja Zyskiewicz valiokunnassa tänään totesikin, että tämä valiokunnan totuus ei todellakaan ole se lopullinen totuus.

Täällä on hyvin paljon käsitelty jo valtion ja Valmetin välistä salaista sopimusta. Haluan sitä kuitenkin käsitellä vielä vähän enemmän, koska se on mielestäni hyvin ikävä osoitus huonosta hallintokäytännöstä ja siitä salailusta, mitä suomalaisessa yhteiskunnassa tänä päivänä tapahtuu.

Vielä ihmeellisemmältä tuntuu se, että me olemme hyväksymässä sen, että ministerit eivät tällaisissa isoissa ja monimutkaisissa asioissa ole tarkoin perillä siitä, mitä ovat päättämässä.

Vaikka perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaankin, että valtion ja Valmetin välinen sopimus ei koskenut Vientitakuulaitoksen toimintaa, ei mielestäni ole mitään perustetta olla hyväksymässä sitä, että tällainen salailu ollaan hyväksymässä ja että me kannattaisimme, että tällaista tulevaisuudessakin olisi.

Valiokunnan selvityksessä kävi kyllä aivan selvästi ilmi se, että raha-asiainvaliokunnan jäsenet eivät halunneet tietoa tästä, eivät ehkä ehtineet tai eivät ymmärtäneet. Tämä tuntuu sitäkin raskauttavammalta, koska raha-asiainvaliokunta on valmisteleva elin, jonka pitäisi nimenomaan nämä asiat juurta jaksen pohtia. Olisi mielestäni hieman ymmärrettävää, jos tällainen tilanne syntyisi valtioneuvostossa. Silloinkaan se ei ole hyväksyttävää, mutta kuitenkin sitä voi ehkä jollakin tavalla puolustella.

Valtiontilintarkastajain kertomuksessa todetaan yksiselitteisesti, että ministeri Suominen 10.7. tekemä päätös siirtää asian selvittely valtiovarainministeriöön oli väärä. Ministeri Suominenhan antoi alivaltiosihteeri Kivelän tehtäväksi ilman julkisuutta pyrkiä selvittämään Wärtsilä Meriteollisuuden tilaa. Kun ministeri Suominen voi tehdä tällaisen päätöksen, kun hän ei edes tiennyt sitä perusasiaa, että telakkateollisuuden hoito kuuluu hänen toimialaansa, ei oikeastaan ole ihmettelemistäkään, että tällainen sotku on päässyt syntymään.

Suomessa poliittiset päättäjät eivät ole tottuneet kantamaan poliittista vastuuta. Se käy ilmi tämän asian yhteydessä, mutta se on käynyt ilmi aikaisemminkin. Hyvin pontevasti ollaan kyllä sanomassa, että poliittinen vastuu kannetaan, mutta todellisuudessa ei ole kukaan vielä antanut näyttöä siitä, millä tavalla se toteutettaisiin. Minä toivoisin, että tässä asiassa poliittinen käytäntö Suomessa muuttuisi ja poliittisen vastuun kantajia löytyisi.

Arvoisa puhemies! Kun valtioneuvostotakuus on myönnetty, niissä ei ole vaadittu riittäviä vastatakuuta eikä ole tehty myöskään tarpeellista ja selkeää yritystutkimusta Wärtsilä Meriteollisuudesta. Tämä ihmetyttää sen vuoksi, että kyseessä ovat olleet näin suuret takaukset. Tiedämme, että kun jokin pieni yritys hakee lainaa esimerkiksi Kehitys- aluerahastolta, ensimmäinen tehtävä on se, että tehdään yritystutkimus. Ei voi muuta kuin todeta, että valtio on todella ollut liian luottavainen, sinisilmäinen. Nämä, jotka takauksia ovat myöntäneet ja Valtioneuvostotakuun toimintaa sitten myös valvoneet, ovat kyllä olleet ymmärtämättömiä, tietämättömiä ja taitamattomia. Mutta Suomessaahan ei tällä perusteella joudu valtakunnanoikeuteen.

On erittäin hyvä, että asian selvittelyä jatketaan edelleen. Tämä on niin iso vyyhti, että kestää varmasti hyvin pitkään, ennen kuin kaikki asiat selkenevät. Aivan varmaa on myös se, että virkamiehet, jotka asian käsittelyyn ovat osaa ottaneet, eivät millään muotoa tule asian selvitystä edistämään. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa Bror Wahlroos ensimmäisellä kertaa suhtautui todella ylimielisesti valiokuntaan, mutta sen jälkeen, kun me olimme saaneet vähän lisää tietoa, suhtautuminen muuttui aivan toiseksi.

Toivottavasti tätä lisätietoa tulee edelleen tulevissa selvityksissä, niin että vastuulliset löytyvät ja he sitten myös kantavat vastuun.

Ed. Zyskowitz: Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen puheenvuorossaan vaati perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa kertynyttä materiaalia julkaistavaksi ja vaati myös, että ottaisın vaatimukseen kantaa puheenvuorossani.

Koska valiokuntakäsittely asian tiimoilta on päättynyt, on myös asiaan liittyvä valiokunnan jäsenten vaitiolovelvollisuus päättynyt, ja näin ollen voin ed. Seppäselle ilmoittaa, että asiassa kertynyt materiaali on hänen käytettävissään ja saatavissa esimerkiksi perustuslakivaliokunnan sihteeriltä.

Erikseen on kuitenkin todettava, että tuohon materiaaliin sisältyy eräitä asiakirjoja, jotka on erikseen laissa tai asetuksessa määrätty salassa pidettäväksi, ja näitä asiakirjoja ed. Seppäsen saatavissa ei ole.

Toiseksi, arvoisa puhemies, kannatan ed. Alhon tekemää ehdotusta.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni tämän tiedon julkistamisen pitää koskea myös muita kuin kansanedustajia eli samojen materiaalien täytyy olla myös tiedotusvälineiden käytettävissä.

Mielestäni tässä täytyy myös toimia samalla tavalla kuin valtiontilintarkastajat toimivat, eli julkistetaan myös sellainen materiaali, joka on määrätty salassa pidettäväksi. Minä ihmettelen, että virkamiehet, jotka tekevät työtä virkamiesvastuulla, voivat määrätä asiakirjat julkistettavaksi, vaikka on määrätty, että ne ovat salassa pidettäviä, mutta poliitikot, jotka perustuslakivaliokunnassa eivät toimi virkamiesvastuulla, vaan poliittisella vastuulla, haluavat salata omia asiakirjojaan eivätkä ole valmiita tekemään samantilaista päätöstä kuin virkamiesvastuulla toimivat valtiontilintarkastajat tekivät.

Mielestäni ed. Zyskowitzin kanta tässä mielessä on sinne päin, mutta ei vastaa kuitenkaan sitä tarvetta, joka näiden asiakirjojen julkistamisella on. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että ne ovat kaikkein mielenkiintoisimpia asiakirjoja, joita eduskuntaryössäni tällä eduskuntakaudella olen ollut tilaisuudessa näkemään ja seuraamaan. Omasta mielestäni sinne sisältyy sellaisia

materiaaleja, jotka tulevat moraalisisessa merkityksessä puhdistamaan tässä yhteydessä asian ilmapiiriä. Toivoisin, että ed. Zyskowitzilla olisi rohkeutta julkistaa kaikki materiaali siihen tapaan, kuin valtiontilintarkastajat tekivät, jotta tämä asia voitaisiin puida loppuun asti ja myös julkisuudessa nähtäisiin, kuka on minkäkinlaiseen politiikkaan ja päätöksiin sitoutunut.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä asiassa ei todellakaan ole kyse ed. Zyskowitzin henkilökohtaisesta rohkeudesta, vaan äsken ilmaisemani kanta asiain tilasta perustuu puhemiesneuvostossa hyväksyttyyn Valiokuntaoppaaseen, joka on pohjana tulkitsessani näitä asioita. Tässä Valiokuntaoppaassa todetaan, että "valiokunnalle esitetyt laissa tai asetuksessa salassa pidettäväksi säädetyt asiakirjat ja tiedot säilyttävät myös salaisen luonteensa valiokuntakäsittelyn päätyttyä".

Tämä on syy siihen, että jouduin toteamaan, että ed. Seppänen saa käyttöönsä kaiken muun aineiston kuin tässä mainitun, erikseen laissa tai asetuksessa salassa pidettäväksi määritellyn aineiston.

Ed. U. Leppänen: Rouva puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintö on kirjoitettu muodollisia perusteita käyttäen niin, että löytyy jonkinlaiset oikeudelliset edellytykset pelastaa ministeri Suominen valtakunnanoikeudesta. Tosiasia on, että Vientitakuulaitos, ministeri Suominen ja koko valtioneuvosto ovat ylittäneet toimivaltansa asiassa. Kysymyksessä tosiasiaa ei ole ollut lainkaan valtion takauksien myöntäminen vaan sitoutuminen tappioiden maksamiseen eli avustuksen myöntämiseen ilman eduskunnan suostumusta käyttäen välineenä Vientitakuulaitosta.

Wärtsilä Meriteollisuuden asiassa on selvästi rikottu eduskunnan budjettivaltaa. Asianomainen ministeri Ilkka Suominen tulisi asettaa syytteeseen valtakunnanoikeudessa.

Ed. Vähänäkki: Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani en kajoa substanssiin, siihen valtavaan materiaaliin, jota tämän asian tiimoilta on kosketeltu, vaan nimenomaan aion puuttua formulaan, niihin muotoihin, joita Suomessa ministerivastuun kohdalla on olemassa ja nimenomaan ei ole olemassa.



Perustuslakivaliokunnan mietintöön on liitetty yksi vastalause, jonka mukaan mietinnön perusteluihin olisi pitänyt liittää lisäkapale, jossa perustuslakivaliokunta olisi todennut mm. seuraavaa: "Jos poliittista vastuuta mittaava julkinen kuuleminen tai muu vastaava menettely olisi meillä käytössä, olisi nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa ilmeisesti ajateltavissa, että kauppa- ja teollisuusministeri Suominen saisi huomautuksen varomattomasta toiminnastaan asian valmisteluvaiheissa ja alaistensa virkamiesten toimien riittämättömästä valvonnasta, koska niiden toimien seurauksena valtiolle aiheutui huomattava taloudellinen menetys."

Laatimani vastalauseen ovat allekirjoittaneet sosiaalidemokraateista minun lisäksi ed. Vuoristo sekä toisesta, piskuisemmasta hallituspuolueesta SMP:stä ed. Joutsensaari, kolme oikeuden miestä. Koska lehdistössä on lausuttu — muutamissa lehdissä — että me mainitun kolme edustajaa olisimme tuominneet ministeri Suomisen huomautukseen varomattomasta toiminnastaan, haluan tässä yhteydessä selvittää vastalauseemme taustaa, jotta nekin, jotka ovat käyneet pelkän kansakoulun eivätkä peruskoulua, ymmärtäisivät lukemansa, koska nykyisinhän peruskoulussa on oppiaine lukemisen ymmärtäminen, jota ei kansakoulussa ollut. Sen vuoksi meistä moni ainoastaan lukee muttei ymmärrä.

Suomessa ministeri voidaan panna vastuuseen vain kahta tuuttia, käytävää, käyttäen, ensiksikin poliittiseen vastuuseen, ja sen pääsääntö ja pääväylä on välikysymyksen tekeminen, jota mahdollisesti saattaa seurata epäluottamuslause ja ministerin tai useamman ministerin ero. Edelleen meillä on erittäin raskas moukari laillisuusvastuusta. Vuodelta 1922 on ministerivastuulaki, jossa on erittäin järeät vaatimukset, ennen kuin ministeri voidaan panna vastuuseen valtakunnanoikeudessa. Toistan ne lyhyesti: 1) Jos ministeri on ollut avullisena ilmeiseen laittomuuteen tai sitä edistänyt; 2) jos ministeri on maan ilmeiseksi vahingoksi tahallaan väärinkäyttänyt virka-asemaansa ja syyllistynyt virkarikokseen; 3) jos ministeri on muuten selvästi menetellyt lain vastaisesti.

Kolmas menettelytapa poliittisen ja ministerivastuulain asettaman vastuun ohella menettelytavoista meiltä puuttuu. Meiltä puuttuu lainsäädännöstä instrumentti, jolla edus-

kunta voisi tutkia ministerin virkatointen moraalisuutta, tarkoituksenmukaisuutta, onko hän hoitanut niin kuin bonus pater familiae eli kunnollinen perheenisä hoitaa kotitalouttaan, onko ministeri ollut niin kuin ed. Vuoriston puheenvuorossa erittäin kauniisti tuli esille, perustuslain mukaisesti rehellinen ja taitava, joiden ominaisuuksien perusteella hän on nimityksen aikanaan saanut.

Useilla ihailemillamme länsimailla on todella julkinen kuulemismenettely. Tällainen on mm. USA:ssa, Ruotsissa, Englannissa ja tietämäni mukaan myös Länsi-Saksassa, hie-man eri variaatioita kuitenkin, tilaisuuksia, joissa eduskunnan tätä tarkoitusta varten valittu toimielin tenttaa ministeriä tai ministereitä tietyistä yksittäisistä asiasta, jotta saataisiin selville, onko hän toiminut tarkoituksenmukaisesti ja oikein. Lehdistö saa näissä tilaisuuksissa olla läsnä. Ovia ei suljeta, niin kuin meidän perustuslakivaliokunnassamme tiiviisti, että jopa edustajat joskus ihmettelevät, onko tuonne mahdollista päästä sisälle. Lehdistö on läsnä. Me kaikkia muistamme sanomalehdistä, kuinka Yhdysvalloista myytiin aseita Iraniin ja käytetyt rahat käytettiin contrien aseistamiseen Nicaraguassa. Mah-toiko olla vaalituloksen hedelmää sitten, kun se oli mikä oli ja kun aseet olivat ajoissa menneet contrille?

Julkisen kuulemisen menettelyssä oikeastaan tärkein osuus on se, että kansanedustajat saavat tehdä ministerille kysymyksiä ja että nämä kysymykset ja niihin annetut vastaukset menevät koko kansan tietoon. Ne ruokkivat kansan oikeustajua. Kansa saa itse tavallaan toimia tuomarina. Usein julkisen kuulemisen lopputulos ei ole kovinkaan kaksinen. Saatetaan päätyä huomautukseen, saatetaan päätyä rajumpaan varoitukseen, mutta saattaa myös tie johtaa varsinaiseen rikosoikeudelliseen käsittelyyn.

Tätä menettelyä meillä ei siis ole, ja vastalauseessa vaadittiin aivan koruttomasti ja vaatimattomasti, että perustuslakivaliokunnan mietinnön perusteluihin olisi tätä koskeva toivomus esitetty lainsäätäjälle, eduskunnalle, että meillä lähdetäisiin uudistamaan ministerivastuukysymyksiä käsittelevää säännöstöä.

Olen samaa mieltä kuin tuli jo esiin ed. Vuoriston puheenvuorossa, että meillä on nähtävissä, että kaikki ei ole tässä asiassa oikein tapahtunut, joten lisäsimme uuden



menettelytoivomuksen ohella seuraavaa: Jos meillä olisi tuollainen instrumentti, meidän kolmen allekirjoittaneen mielestä ministeri Suominen saisi ilman muuta huomautuksen varomattomasta toiminnastaan asian valmisteluvaiheissa sekä alaistensa valvonnasta, jotka seikat ovat johtaneet veronmaksajien miljarditappioon.

Minua ihmetyttää, että vaikka perustuslakivaliokunta on käynyt jopa opintomat-kalla melko äskettäin ja tutustunut konkreettisesti kuulemalla julkisen kuulemisen menettelyyn, perustuslakivaliokunnan enemmistö ei suostunut tällaista vaatimatonta mainintaa tulevasta toivottavasta lainsäädännöstä ottamaan mukaan mietintönsä perusteluun.

Yhdyn perustuslakivaliokunnan lopputo-teamukseen, että jos tuijotamme vain ministerivastuulakia, ministereiden Salolainen ja Suominen ei ole ymmärrettävä syylistyneen sen lain tiukan kategorisen säännösten perusteella tarkoitettuun lain vastaisuuteen, mutta pidämme mitä ilmeisimpänä, että jos meillä olisi jokin muukin menettelytapa, vähintään huomautuksen arvoinen menettely on ministeri Suominen kohdalla ollut.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Vähänäkin kanssa samaa mieltä siitä, että eduskunnan työtapoja uudistettaessa pitäisi löytää sellainen instrumentti, jolla eduskunta voisi selvittää ministereiden poliittiseen vastuuseen, moraaliin tai yleensäkin tietojen saamiseen liittyviä kysymyksiä. Itse asiassa sanoinkin esittelypuheenvuorossani, että eduskuntatyön uudistamisen yhteydessä tällainen instrumentti pitäisi löytää.

Perustuslakivaliokunta on päättänyt jo kuulla hallituksen kertomuksen yhteydessä asiantuntijoita kahdesta kysymyksestä, jotka sivuavat hyvin merkittävällä tavalla keskustelua, jota tänään on käyty. Toinen on ministerivastuulain mukainen menettely, joka sinänsä on erinomaisen raskas, edellyttäähän se aina valiokunnan täysilukuisuutta. Toisaalta on myös eräissä aiemmissa keskusteluissa arveltu, että viiden kansanedustajan määrä, jotka voivat muistutuksen tehdä, on liian vähäinen. Toinen asia, jota tarkoituksenamme on käsitellä, on jääviyskysymykset, joihin edustajat Pokka ja Jäätteenmäki ovat viitanneet puheenvuoroissaan.

Julkisen kuulemisen mainitseminen perustuslakivaliokunnan mietinnössä olisi ollut aika lailla heitto, koska varmasti pitäisi pohtia tarkemmin sitä, miten julkiseen kuulemiseen liittyvä muu toiminta voitaisiin eduskunnassa järjestää, olisiko esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston yhteyteen perustettava sellainen elin tai sihteeristö, joka voisi avustaa perustuslakivaliokuntaa tai eduskunnan muita valiokuntia silloin, kun ne haluavat joitakin asioita selvittää. Nämä kysymykset vaativat parempaa selvittelyä, johon on mahdollisuus palata eduskuntatyön uudistamisen yhteydessä.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että viimeistään nyt julkista kuulemista tai muuta vastaavaa menettelyä koskevan lainsäädännön tai eduskuntatyön uudistaminen saadaan aikaan. Huomautan kuitenkin, että jos me olisimme tehneet eduskunnassa sellaisen päätöksen, että valiokuntien työ olisi julkista edes asiantuntijoiden kuulemisen osalta, perustuslakivaliokunnan käsittely, jossa mielestäni ei ole mitään salattavaa silloin, kun me olemme asiantuntijoita kuunnelleet, olisi ollut omalta osaltaan hyvin mielenkiintoinen tapa saada todella asioihin menevä keskustelu aikaan Wärtsilä Meriteollisuuden asiasta. Huomautankin, että nykyisten työjärjestystemmekin mukaan kaikki valiokunnan aineisto on jokaisen kansanedustajan saatavilla, ja toivoisin, että siihen myös nyt tutustuttaisiin.

Kaiken kaikkiaan ed. Vähänäkinkin puheenvuoron jälkeen ei voi tulla muuhun tulokseen kuin että ministerivastuulaki tällä hetkellä on ollut sikäli hyvä, että se on antanut ainoan keinon päästä yleensä puhumaan vaikeista ja ilmiselvistä epäkohdista, joita hallinnossa on ilmennyt. Mutta se ei enää riitä. On saatava sellainen käytäntö aikaan, että poliittisissa tavoissa päästään terveempään ja avoimempaan suuntaan, ja se on se moraalikysymys, johon ed. Vuoristo hyvin viittasi.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin kuin ed. Vähänäkki kosketteli julkista kuulemista, voin hänen ajatuksiinsa jollakin tavalla yhtyä.

Mutta hänen ja kahden muun kansanedustajan tekemä vastalause on sen sijaan poliittisesti ja muutenkin todella arveluttava. Hei-

dän ajattelutapansahan perustuu, niin kuin ed. Vähänäkki itsekin sanoi, siihen, että nyt ei ole mitään lakia rikottu, mutta jos olisi ollut voimassa heidän kaavailemansa laki tai menettelytapa, niin sen mukaisesti olisi toimittu väärin. Minä jollakin tavalla ymmärrän vastalauseen sen kansanedustajan osalta, joka ei ole koulutukseltaan juristi, mutta kun tässä on kaksi tuomaria mukana, niin tämä on todella arveluttavaa.

Ajatellaanpa vaikka, että tuomioistuim käyttäisi samaa menetelmää eli toteaisi, että joku ihminen ei ole syyllistynyt rikokseen, ei ole lakia rikkonut, mutta jos kuitenkin olisi olemassa jokin muu laki, niin sitä kenties olisi rikottu. Eli tällainen ajattelutapa, onpa kysymyksessä yksittäinen ministeri, tavallinen kansalainen, perustuslakivaliokunta tai tuomioistuin, on syvästi oikeustajua ja oikeusturvaa loukkaava. Tämä vastalause on aivan uskomaton.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomessa on ilmestynyt aikanaan kirja, jonka nimi on Vääryyttä oikeuden valekaavussa. Kirjan nimi tuli ed. Häkämiehen puheenvuoron yhteydessä mieleeni. Monet meistä ovat sitä mieltä, mm. minä, että kaikki ei ole oikein, mitä on tapahtunut, vaikka perustuslakivaliokunta toteaa, että ministerivastuulain mukaisia syytemahdollisuuksia ei näyttäisi olevan. Ei missään tapauksessa ole kansan oikeustajua vastaan, jos perustuslakivaliokunnassa olisi todettu, että jos meillä olisi nykyaikainen laki, joka tutkisi ministereiden tehtävien tarkoituksenmukaista suorittamista, niin tässä tapauksessa olisi ilmeinen varomattomuus tullut esille.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Keskustelu on mennyt jossittelun asteelle: jos meidän poika kuolisi jne. Keskustelu ei varmaan tasoltaan yhtään parane siitä, että minä muutaman minuutin olen puhujapöytä.

Puhemies Sorsa on aikanaan sanonut, että pitäisi olla, ennen kuin tulee tänne puhumaan, hitusen tietoa. Siinäkin mielessä minä olen väärään aikaan väärässä paikassa. Minulla nimittäin ei ole hitustakaan tietoa siitä — tai on tietysti vähän, mutta kovin vähäisesti — mitä tämä perustuslakivaliokunnan mietintö sisältää. Minä en ole halunnut

tutustua siihen siitä syystä, että olen jo ennakkoon tiennyt, että käsittely niin perustuslakivaliokunnassa kuin täällä eduskuntasalissakin on tietynlainen ilveily, joka on alkanut perustuslakivaliokunnassa ja hetken kuluttua päättyy täällä salissa, mikäli täällä asiasta tänä iltana äänestetään.

Perustuslakivaliokunta, vaikka sille annetaisiin kuinka syvä oikeudellinen ajattelupohja tahansa, ei ole kykenevä tutkimaan poliittisesti valittuna instanssina poliittisten henkilöiden asioita, se on aivan selvä asia, ei ole koskaan ollut eikä tule koskaan olemaan. Kaiken lisäksi eduskuntaan ei koskaan saada aikaan sen tyyppistä poliittista instrumenttia, joka voisi tämän asian korjata. Ei koiria toista koiraa pure. Ennen sanottiin poliiseista, että koiria ei pure toista koiraa, mutta ei toinen poliitikko toista poliitikkoa pure. Näin se asia on.

Tämän eduskuntafarssin jälkeen farssi jatkuu vielä myöhemminkin. Poliisi tutkii tällä hetkellä asiaa. Siitä syystä en ole tutustunutkaan tähän aineistoon niin tarkoin. Poliisi kyllä tutkii ja tutustuu, ja se on ainoa instanssi, minkä kautta tästä asiasta voidaan odottaa jotakin sellaista selvitystä, jonka perusteella voidaan tulkita, mikä on oikein ja väärin, jos poliisi saa tutkia asian loppuun. (Ed. Vähänäkin välihuuto) — Todennäköisesti, koska tämä asia on saavuttanut niin paljon julkisuutta, ed. Vähänäkki, että on tietysti vaikea totuuden etsimistä estää. Mutta farssi jatkuu vielä sen jälkeenkin.

En halua Suomen maaseudun puolueen tekemää rikosilmoitusta ottaa esiin populistisessa tarkoituksessa, mutta minun on pakko mainita se erästä syystä. Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä teki viime vuoden puolella rikosilmoituksen, tai oikeastaan se ei ollut rikosilmoitus. Jos sitä ammattikielellä kutsutaan joksikin, se oli rikos-tutkintapyyntö. Yllättävää kyllä Uudenmaan läänin poliisitarkastaja suhteellisen nopeasti lähetti sen edelleen keskusrikospoliisiin talousrikosyksikölle tutkittavaksi, ja tutkinta hiljaksen alkoi tutkintapyyntöä tekemisen jälkeen.

Sittenmin eduskunnan oikeusasiamies tämän vuoden puolella myös teki tutkintakehotuksen sen jälkeen, kun valtioneuvoston lausunto oli julkaistu. Nyt ajatellaan, että mitäpä tällä väliä on, kuka tutkintapyyntöä tekee, ja sillä tavalla. Parempihan

se on, kun on kaksi tutkintaa, toinen tutkintakehoitus, toinen tutkintapyyntö. Mutta siinä on tietty ero.

Kun poliisi suorittaa rikostutkinnan normaalia tietä käyttäen, niin sen jälkeen, kun pöytäkirjat ovat valmiit, poliisi lähettää ne viralliselle syyttäjälle —jos katsotaan, että tässä tapauksessa foorumi on Helsinki, Helsingin kaupunginviskaalinvirastolle — syyteharkintaa varten. Kun eduskunnan oikeusasiamies on antanut tutkintakehoutuksen —saattaa olla, että erehdyn — epäilen, että siellä on loppuklausuuli ”ja on tutkintapöytäkirjat niiden valmistuttua lähetettävä oikeusasiamiehen virastolle”. Jos näin ei ole, pyörrän kaikki puheeni.

Mutta jos näin on, kuin viimeksi mainitsin, se merkitsee sitä, että asian jatkokäsittely, jatkoharkinta, saa monenlaisia mutkia. Minulla ei ole nykyistä oikeusasiamiestä vastaan minkäänlaisia vastahankaisuuksia. Minulla ei ole minkäänlaisia mustia pilkkuja tiedossani hänen imagossaan ja olemuksessaan. Minä en nyt puhu henkilöstä vaan yleensä oikeusasiamiehestä. Oikeusasiamies on poliittisesti valittu virkamies, ja kun oikeusasiamiehen virasto alkaa tutkia näiden pöytäkirjojen sisältöä, niin jos siellä on jotakin poliittisesti hankalaa ja tutkimukset ovat valmistuneet ensi syksynä, olen aivan varma, että päätöstä asiasta ei tehdä ennen kuin seuraavien vaalien jälkeen, siis vuoden 1991 vaalien jälkeen. Jos nykyinen eduskunnan oikeusasiamies tekee päätöksen esimerkiksi sillä tavalla, että se tulee julkiseksi helmikuussa vuonna 1991, nostan kyllä hattuni ja korkealle. Silloin on vanhat tavat muuttuneet kokonaan uusiksi ja oikeudenmukaisiksi.

Toinen mahdollisuus on se, että asia vesityy pikku-, pikku-, pikkuhiljaa ja loppujen lopuksi ainoa, joka saa rangaistuksen, on kauppa- ja teollisuusministeriön lähetti, joka saa asiasta varoituksen. Näin on mahdollista, ja minä tunnen poliittisten tutkimusten kuviot. Pidän siinä ainakin itseäni asiantuntijana, vaikka olen tehnyt virheitäkin niin kuin eduskunnan oikeusasiamiehen virasto tietysti tietää, mutta kaikkihan me teemme tietysti virheitä.

Tästä syystä paneutumatta tähän substanssiin sen enempiä toivon, että te kansanedustajat, jotka olette nyt mahdollottoman oikeudenmukaisia ja oikeuden asialla, seurai-

sitte tätä prosessia. Minä olen mielissäni, jos olen väärässä ja kaikki menee samalla tavalla kuin normaalissa järjestyksessä: tutkija, syyttäjä, tuomioistuin, jos aihetta on. Seuraatte, kuinka käy. Tavallaan nyt valvomme virkamiehiä että tästä asiasta, josta on niin paljon puhuttu, aikanaan tulee todella oikeudenmukainen päätös, jossa ne joutuvat kiikkiin, joiden on aihetta.

Lopuksi totean, kun täällä on toistuvasti moitittu ministeri Suomista, asian, jonka olen aikaisemmin muistaakseni välikysymyskeskustelun yhteydessä sanonut: Mikä on poliittinen vastuu, ja koska se pitäisi esiintyä, ja koska sen pitäisi tulla esiin? Minun mielestäni ministeri Suominen sen jälkeen, kun kaikki oli levinnyt käsiin ja Wärtsilän hyväksii yritettiin tehdä vielä jotakin eli pelastaa, mitä on pelastettavissa, kantoi siinä vaiheessa selkärankaisesti vastuuta asioista, pyrki toimimaan valtion edun mukaisesti niissä varmasti ankarissakin neuvotteluissa, joita kabineteissa käytiin. Mitä hän on tehnyt sitä ennen, sen selvittää vasta poliisitutkinta, joka tällä hetkellä on käynnissä. Eduskunta voi rauhassa jättää asian sen varaan, kunhan päästään äänestysistä ohi.

Ed. Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Tämä keskustelu taitaa olla päättymässä, ja totean, että ed. Aittoniemen puheenvuorossa oli aina väliin ihan oikeitakin ajatuksia.

Toteaisin näin lopuksi, että mielestäni tämäkin keskustelu on osoittanut, että Wärtsilä-asian käsittelyssä on ollut ilmeisiä epäkohtia. Ministerivastuulaki on valitettavasti sellainen laki, että sen perusteella ei epäkohtiin ole pystytty perustuslakivaliokunnassa puuttumaan niin paljon kuin olisi pitänyt. Sen vuoksi olen omalta osaltani päättänyt siihen ratkaisuun, että tulen äänestämään ”tyhjää” tässä käsittelyssä, koska en voi hyväksyä niitä menettelytapoja, joita tässä on käytetty. Niihin ei saada koskaan muutosta, jollemme ikinä protestoi menettelytapoja vastaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Olen tarkoin kuunnellut käytyä keskustelua luodakseni oman käsitykseni käsiteltävänä olevasta asiasta ja olen peilannut kaiken kuulemani elävän oikeuden näkökulmasta: Mikä olisi elävää oikeutta tässä asiassa suomalaisessa yhteiskunnassa? Silloin aivan

erityiseen arvoon ovat nousseet edustajien Vuoristo ja Vähänäkki puheenvuorot, jotka selvästi osoittavat, mistä ratkaisua pitää etsiä. Kun tämän keskustelun pohjalta etsitään johtopäätöstä, se löytyy sellaisesta johtopäätöksestä, johon ed. Männistö on päätenyt ja josta kohta äänestetään.

Minä olen erityisen suurella mielenkiinnolla seurannut sitä horjuvuutta, joka tässä asiassa edustajien kannanotoissa on ollut. Onko se ollut myönteistä vai kielteistä? Mielestäni se on ollut myönteistä. Se osoittaa, että edustajien mielessä yhteiskunnallisesta näkemyksestä riippumatta on ajatuksia siitä, että oikeuskäytäntöä pitää ehkä voimakkaastikin kehittää, jotta elävä oikeus toteutuisi. Siis horjuvuus on ollut myönteistä tässä asiassa. Se vie kehitystä eteenpäin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Alho ed. Zyskoviczin kannattamana ehdottanut, että asia on raukeava sekä kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen että ministeri Salolaisen osalta.

Ed. Männistö on ed. Seppäsen kannattamana vastoin ed. Alhon ehdotusta ehdottanut päätettäväksi, että asia ei ole kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen osalta raukeava, vaan että häntä kehoitetaan antamaan muututuksen johdosta vastuunalaisuuslain edellyttämä selitys.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska ministeri Salolaisen osalta ei ole tehty muuta ehdotusta, eduskunta hyväksynee ed. Alhon ehdotuksen, että asia on ministeri Salolaisen osalta raukeava.

Hyväksytään.

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt on äänestettävä ed. Alhon tekemästä raukeamisedotuksesta kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen osalta.

### Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy ed. Alhon ehdotuksen, että asia on raukeava myös kauppa- ja teollisuus-

ministeri Suomisen osalta, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Männistön ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 64 jaa- ja 17 ei-ääntä, 20 tyhjää; poissa 98. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Alhon ehdotuksen.

Asia on rauennut myös kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen osalta.

Asia on loppuun käsitelty.

### 4) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

### Keskustelu jatkuu:

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen Kyrönjoen erityissuojelusta. Lakiehdotuksen mukaan kielletään uuden voimalaitoksen rakentaminen Kyrönjoen keski- ja alaosaan. Esityksen turvin on tarkoitus korvata Jyllinkosken Sähkö Oy:lle aiheutuneet voimaloiden valmistuskustannukset sekä rakennettaviksi aiotuista voimaloista tulossa olleen sähköän arvo. Näin ollen sähköyhtiölle on tarkoitus maksaa täysi korvaus.

Kyrönjoki on Vaasan kaupungin lähes yksinomainen käyttöveden lähde eikä kaupungilla ole näköpiirissä mitään muitakaan uusia ratkaisevia raakavesilähteitä. Kyrönjoki on monille vaelluskaloille erittäin tärkeä kutukohde, ja lisäksi joella on merkittäviä ympäristön- ja luonnonsuojelunäkökohdallisia arvoja. Tämän takia valtioneuvoston päätös Kyrönjoen erityissuojelusta on tervetullut ja oikeaan osunut toimenpide.

SMP:n mielestä Suomessa on voitava säilyttää luonnontilassa mahdollisimman paljon vielä rakentamatta olevia vesistöjä. Valitettavasti kyseisen kaltaisia vesistöjä on enää hyvin vähän jäljellä. Tämän takia kyseisten vesistöjen suojelulla on kiire ja toisaalta suojeluun on pystyttävä uhraamaan myös valtion varoja tarvittaessa riittävästi. Jälkipolvillamme on oltava mahdollisuus ihailla myös alkuperäiseen maamme luontoon oleellisena osana kuuluneita viljejä jokia ja koskia. Rakentamatta olevat koskevat eli käytettävissä olevat vesivoimalähteet ovat varsin marginaalinen mahdollisuus täydentää maamme energiahuoltoa. Tämän takia voidaan sanoa, että ympäristönsuojelulliset ja luonnonsuojelulliset näkökohdat ovat painavimmat koskien ja jokien suojelun puolesta kuin niiden rakentamisen puolesta.

SMP:n eduskuntaryhmä on ollut valmis tukemaan Kyrönjoen suojelua, mutta sillä on ollut ehtona Kyrönjoen tulvasuojelun toteuttaminen suunnitellussa laajuudessa. Tällä tavoin voitaisiin tähän saakka tulvavaurioista kärsineet alueet suunnitelmien mukaan suojata tulvilta ja näin ollen estää tulvien aiheuttamat taloudelliset menetykset niin maanviljelijöille kuin myös joen varrella oleville kiinteistöille. Lisäksi tulvasuojelun edellyttämien pumppaamoiden hoidosta ja valvonasta sekä niiden tarvitsemasta sähköenergiasta tulee lakiesityksen mukaan huolehtia valtion toimesta.

Tämä onkin luonnollista, sillä suojeltu joki on valtion eli kansallisomaisuuttamme, ja näin ollen siitä aiheutuvista kustannuksista tulee vastata yhteiskunnan varoin. On todettava myönteisenä huomiona nykyisen hallituksen toimenpiteistä se, että hallitus rohkeni ryhtyä Kyrönjoen suojelun kaltaiseen toimenpiteeseen. Toimenpide vastaa joenvarren asukkaiden valtaosan toiveita ja mielipiteitä.

Toivottavasti saman kaltaista ryhdikkyyttä on odotettavissa hallitukselta myös muissa kipeissä ratkaisuissa, joista voitaneen mainita esimerkkinä metsien saastumisen ehkäisyyn tarvittavat mitattavat toimenpiteet sekä maamme tiestön kuntoon saamisen vaatimat suuret kertainvestoinnit.

Ed. Löyttyjärvi: Arvoisa puhemies! Kyrönjoen suojelu on ollut pitkä projekti, ja nyt olemme toivottavasti tämän projektin viime vaiheessa ja eduskunnassa saadaan läpi

laki, joka suojelee Kyrönjoen viimeiset vaapaat kosket suojelee voimalaitosrakentamiselta. Kyrönjoen suojelemiseksi on tehty tässä eduskunnassakin vuosien varrella lukuisia aloitteita, toivomusalioitteita ja lakialioitteita. Kun koskiensuojelulakia eduskunnassa käsiteltiin, siinä yhteydessä tehtiin esitys ja myös äänestettiin siitä, että Kyrönjoki olisi liitetty suojeltavien kohteiden joukkoon.

Kuten viime viikon keskiviikkona käydysä keskustelussa todettiin, tuolloin kaikki ympäristönsuojelun asiantuntijat, myös ympäristöministeriö, totesivat, että Kyrönjoki on suojelukohteena täysin verrattavissa koskiensuojelulain sisältämiin muihin kohteisiin. (Ed. Mäki-Hakola: Entä keskusvirasto?) mutta esteen tämän mukaan liittämislle aiheuttavat koskien rakentamisesta tehdyt sopimukset ja niiden velvoitteet.

Täällä korostettiin myös useissa puheenvuoroissa viime keskiviikkona, että kun Kyrönjoen vesistöjärjestelystä tehtiin suunnitelmia, tuolloin valtiovallan taholta korostettiin sitä, että pelkästään tulvasuojelusta saatavat hyödyt eivät ole niin suuria, että näihin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin, vaan että hankkeeseen tulee liittää mukaan myös energian tuotanto, jotta tulvasuojelutoimetkin tämän yhteydessä voitaisiin toteuttaa ja saataisiin näistä rakennushankkeista riittävä hyöty.

Näin varmasti oli. Kuitenkin tänä päivänä energian tuotantoa on arvioitava ja arvioidaan toisesta näkökulmasta. Aikaisemmin kehitys ja energian tuotanto liitettiin suoraan yhteen, kiinteään yhteyteen toistensa kanssa. Kunhan energiaa saadaan lisää, kyllä sille käyttöä löytyy, yhteiskunta kehittyy ja hyvinvointi kasvaa. Energian tuotanto oli eräänlainen itseisarvo, kehityksen mittari. Ilman tällaista ajattelua ei esimerkiksi niitä valtavia voimalaitoksia, jotka Kemijokea leimaavat ja ovat muuttaneet tuon mahtavan joen koko luonteen, olisi varmastikaan toteutettu.

Energian tuotanto ja sen voimakas lisääminen on ollut hyvin keskeinen taloudellisen kasvun ideologiassa, mutta todella tänään vaaditaan toisenlaista tarkastelukulmaa. On muita arvoja, muita lähtökohtia, joista lähtien on mm. koskien rakentamista tarkasteltava.

Tietomme energian tuotannon tarpeesta on muuttunut hyvin ratkaisevasti. Nyt olemme selvillä siitä, että energian käyttö ja

tuotannon tarpeet tulee minimoida, jotta voidaan ratkaista kehityksen todelliset suuret ongelmat ja turvata kehityksen kestävyys.

Tähän yhteyteen varmasti tullaan toteamaan, että vesivoimalla tuotettu energia on saasteetonta. Se ei aiheuta kasvihuoneilmiötä eikä rikki- tai typpipäästöjä, jotka ovat suuri ongelma. Kuitenkaan vesivoimallakaan tuotettua energiaa ei voida irrottaa energian tuotannon kokonaisuudesta. Vesivoimalla tuotetun energian lisäämistä perustellaan nimenomaan sillä, että se on käyttökelpoista säätoenergiaa, jota suuret, perusenergiaa tuottavat voimalaitokset tarvitsevat. Nämä perusteet on esitetty myös Kyrönjoen voimalahankkeiden yhteydessä.

Tänä päivänä meidän tulee ajatella yhteiskunnallista kehitystä enemmänkin inhimillisen kasvun, kulttuurin kehityksen, kestävän talouden lähtökohdista kuin tuotannon ja yksinomaisen taloudellisen kasvun lähtökohdista. Monet tosiasiat ovat tehneet tällaisen uuden arvioinnin välttämättömäksi. Tähän liittyy myös alkuperäisen luonnon ja kulttuurimaiseman suojelu kiinteänä osana.

Kyrönjoki on hyvin keskeinen osa eteläpohjalaista maisemaa. Kyrönjoen suojelu ei olekaan vain joidenkin koskien, tietyn vesistön suojelua, vaan se on kulttuurin ja jopa elämäntavan suojelua. Voidaan mielestäni sanoa Kyrönjoen suojelun yhteydessä, että samalla kun me puhumme vesiluonnon suojelusta, kulttuurimaiseman suojelusta, me puhumme myös pohjalaisen ihmisen suojelusta, sen pohjalaisen ihmisluonteen suojelusta, jonka keskeisenä luovana tekijänä on ollut pohjalainen maisema mutkitteline jokineen ja peltoaukeineen. (Ed. Mäki-Hakola nauraa) — Tämä ei ole mielestäni mikään naurun asia, (Ed. Mäki-Hakola: Mäki-Hakola ei ole pohjalainen luonne!) kun minä juuri halusinkin sanoa sen, että itse asiassa tässä suojellaan myös tällaista mäkihakolaista suoruutta, kun suojellaan Kyrönjokea ja sitä kulttuuripiiriä ja maisemaa, joka Mäki-Hakoloita ja monia muitakin on kasvattanut. — Mielestäni on erittäin suuri kulttuuriteko, että Kyrönjoen suojelu saadaan vihdoin aikaiseksi. Hanke ei ole tässä vaiheessa yhtään liian aikainen, sen me kaikki tiedämme. Toivon todella, että asiassa päästään pikaisesti eduskunnassa ratkaisuun ja suojeluhanke viedään päätökseen.

Ed. Mäki-Hakola (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä kovasti korostettiin alkuperäisluontoa. Se on, miten sanoisin, aika hymyilyttävä kannanotto. Raivattu, viljelty ja hoidettu Kyrönjoki-maisema on tämän päivän luontoa. Jokea on perattu, sitä on räjäytetty, sitä on rakennettu, se on ollut myllyjä täynnä. Tällä suunnitellullakin paikalla on ollut vielä 20 vuotta sitten sähkövoimalaitos jne. Sieltä on vaikea löytää ns. alkuperäistä luontoa. Se on rakennettua maisemaa, ja rohkenen väittää ed. Löyttyjärvelle, että todella sinne saadaan maisemallisesti kaunis näkymä aikaan, kun padot rakennetaan ja saadaan vesi nousemaan, jonka juoksentus kesällä on nykyisissä oloissa ilman sääntelyä noin kuutio sekunnissa.

Todella meillä on mallia Etelä-Pohjanmaalla siitä, millä tavalla tämännäiset jokijärjestelyt parantavat maisemaa. Jos näitä jo valmiiksi toteutettuja hankkeita alettaisiin purkaa, sitten vasta maakunta protestoisi. Hyvin pieni osa ihmisistä on saatu ymmärtämään tämä asia täysin väärin ja taistelemaan tätä vastaan. Se on pieni osa. Maakunnan kaikki organisaatiot asiallisesti ovat vastaan tällaista suojelua ja toivovat, että asia saadaan nopeasti päätökseen. Jos tämä jälleen jää kesken, emme tiedä lainkaan, koska tulvasuojeluasiat päättyvät ja koska eteläpohjalainen kulttuurimaisema voidaan tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää mm. viljelyyn.

Ed. Löyttyjärvi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Mäki-Hakola ymmärsi varmasti väärin puheenvuoroni. Halusin nimenomaan korostaa sitä, että paitsi vesiluonnon suojelusta tässä on kysymys mitä suurimmassa määrin kulttuurimaiseman suojelusta ja hyvin olennaisen osan pohjalaisuutta muodostavan maiseman suojelusta.

Mitä siihen tulee, että hanketta on myöskin vastustettu, ed. Mäki-Hakola antoi ymmärtää, että hyvin pieni joukko on saatu vastustamaan tätä hanketta. Kuitenkin eduskunnassakin on käynyt vuosien varrella erittäin laajapohjaisia lähetystöjä Pohjanmaalta, ennen kaikkea joen alajuoksulta, jossa pelätään todella voimalaitosrakentamisen mukanaan tuoman suuren vedenkorkeuden vaihtelun ja vuorokausisäännöstelyn vaikutuksia myöskin maanviljelijöiden mahdollisuuksiin harjoittaa elinkeinoaan, paitsi sitten niitä



ongelmia, joita itse maisemalle, jokiluonnolle, ja veden laadulle aiheutuu.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mäki-Hakolalle haluaisin todeta, että on tietysti niin, että huomattava osa eteläpohjalaisista järjestöistä on tämän voimalaitosrakentamisen kannalla, mutta siitä on ole lainkaan vakuuttunut, että suurin osa eteläpohjalaisista ihmisistä olisi voimalaitosrakentamisen kannalla. Minun mielestäni oleellisinta on, että katsomme ihmisen ja yksilön etua eikä järjestön tai sähköyhtiön etua. Mielestäni huomiota vaille ei voi jättää sitä, kun näissä katselmustoimituksissa tuhannet ihmiset jättävät muistutuksia. Mielestäni silloin ei ole kysymys muutamasta ihmisestä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mäki-Hakola ensimmäisessä vastauspuheenvuorossaan aivan oikein perusteli, mitenkä erällä tavalla kulttuurimaisema ajan kanssa muodostuu. Siihen tulee paljon elementtejä, niistä muodostuu myöskin suojelemisen arvoinen kulttuurimaisema. Se oli sinänsä ihan okei.

Mutta sitten kun hän rupesi vetämään järjestöt kuvaan mukaan, niin sille täytyy toki antaa jatko. Olemme ed. Mäki-Hakolan kanssa olleet samoja lähetystöjäkin vastaanottamassa tässä asiassa eduskunnassa, ja niiden jälkeen on ollut usein jälkikeskustelu. Niinpä erään tällaisen tilaisuuden jälkeen eräät tahot, kun ed. Mäki-Hakola aivan samalla tavalla vastasi kuin äsken täällä istuntosalissa, kommentoivat, että no niin, kyllä ne järjestöt, mutta kun ne samat jäpät on joka järjestössä mukana. Aivan samat tyypit on jokaikisessä paikassa mukana kylästä kuntaan, kunnasta kuntainliittoihin ja kuntien muodostamiin järjestöihin maakuntaliittoa myöten. Eihän se ihme ole, jos järjestöt ovat ihan samalla kannalla.

Olen ed. Jäätteenmäen kanssa aivan samaa mieltä siitä, että täytyy katsoa, mitä kansan puolella ajatellaan. Siinä suhteessa näytöt ovat todella vakuuttavia tuhansine valituksineen ja tuhansine allekirjoituksineen suojelevaihtoehdon puolesta.

Ed. Mäki-Hakola (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä todella käytettiin sanaa pelottelu. Juuri pelottelu onkin

ollut tunnusomaista niille, jotka ovat lähteneet vastustamaan. On annettu täysin väärää tietoa. Meillä on asiantuntijat, jotka ovat tämän suunnitelleet ja todenneet, että tällaisia haittoja ei tapahdu. Meillä on malli siitä, että näitä haittoja ei tapahdu.

Se, mitä kauheasti hämmästelen, on ed. Jäätteenmäen esiintyminen. Olemme, sanoisin, Luojan kiitos, saaneet Lapua-joen kuntoon. Siellä on ollut samanlaiset pelottelut aikanaan. Jos sitä ruvettaisiin todella vetämään takaisin, niin sitten vasta olisi aikamoinen vastalauseitten myrsky. Kehotan, jos ed. Jäätteenmäki ei ole käynyt Nurmossa, joka on voimalaitoksen alapuolinen alue, tutustumaan siihen jokialtaaseen, joka patojen kautta on syntynyt. Teiltä ei ole kovin pitkä käydä siellä ja todeta, miten asia voidaan hoitaa, kun se kunnolla hoidetaan, niin että siitä on myös maisemallista arvoa, joka jää jälkeen tuleville sukupolville.

Ed. Korkia-Aho: Arvoisa puhemies! Viittaan torstaiseen puheeseeni ja totean, että asiat on käännetty pääläelleen. Kun on tutkittu ja selvitetty koskien suojele ja asia ratkaistu koskiensuojelulailla niin runsaalla mitalla, että 53 arvokasta vesistöä tai vesistön osaa on suojeltu voimalaitosrakentamiselta, tulisi jo osoittaa sekä tiukempaa harkintaa että malttia tällä alalla ja jättää pitkälle edennyt vesistötyöhanke rauhaan eikä tehdä siitä torsoa. Jos nyt joudutaan laatimaan uudet suunnitelmat, käymään läpi uudestaan koko vesioikeusprosessi, kuluu valtavasti aikaa, ennen kuin hanke lähtee toteutumaan uusien suunnitelmien pohjalta. Laki ei sinänsä voi turvata tulvasuojelun loppuun saattamista. On myös etsittävä uudet teknilliset toteuttamiskelpoiset ratkaisut. Vielä ei ole kenelläkään tiedossa, millaiseksi uusi ratkaisu tulisi muodostumaan.

Tutkimukset ja selvitykset osoittavat, ettei voimalaitoksilla ole lainkaan vaikutusta merialueelle. Noin 60 kilometriä jokisuulta ylävirtaan Kyrönjoki säilyy ennallaan, ja siinä on 10–15 pientä koskea ja virtapaikkaa, ja niiden osalle jää yhteensä 20 metriä pudotuskorkeutta. Vaasan kaupungin vedensaanti on kyseisen Kyrönjoen vesistötyöhankeeseen yhteydessä aivan ensisijaisena asiana otettu huomioon ja turvattu. Vedenpuhdistuslaitoskin on jo saatettu ajanmukaiseen kuntoon.

Tässä luodaan tyypillisiä uhkakuvia. Kat-

selmuksen toimitusmiesten laatimat lupaehdot edellyttävät nykyisen tilanteen paranevan. Maisema tosin muuttuu yläsuunnan osalta rauhalliseksi vesipeiliksi eli palautuisi lähelle luonnontilaa. Mainittakoon, että Kyrönjoki ei ole tällä hetkellä luonnontilainen joki, vaan aikojen kuluessa kulloisenkin kulttuuritilan aikana rakennettu ja hyödynnetty. Kyrönjokeen tulee jäämään rakentamattomia koskia ja ennallaan pysyviä luonnon- ja kulttuuriarvoja runsaasti jäljelle Kylänpään ja Kirkonkosken rakentamisen jälkeenkin. Rakentamattomalla vesivoimalla ei todellakaan Kyrönjoelle ole merkitystä. Sen sijaan rakennettuna Kylänpään- ja Kirkonkoski ovat kannattavia niin taloudellisesti kuin luonnontaloudellisestikin. Ne tulisivat tuottamaan saasteettomasti sähköä. Tämä riittäisi esimerkiksi Ylistaron kunnan 6 500 asukaahan tarpeisiin.

Yhteenvetona onkin todettava, että miltei kaikki se, mitä lain pohjaksi perusteluina on esitetty, ei pidä paikkaansa. Voimalaitosten syyksi on kerätty asioita, joilla ei ole mitään yhteyttä voimalaitoksiin, kuten esimerkiksi veden happamoitumiseen liittyvät seikat sekä yleensä vaikutukset joen suistoon ja merialueille. Jos lakiehdotuksen perusteluissa olevat seikat olisivat voimalaitoksista johtuvia ja pitäisivät paikkansa, ei voimalaitoshankkeella olisi vesilain mukaan oikeudellisia edellytyksiä eikä näin ollen mitään erillis-läikää tarvittaisikaan.

Perusteluista paistaa selvästi läpi, ettei niiden laatimisessa ole otettu huomioon vesistötyöhanketta varten tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä, joista Kyrönjoen vesistötyö on esimerkillinen ja kuuluisa. Sen sijaan vesioikeuskäsittelyssä nämä tutkimukset on hyödynnetty ja näin varmistettu lupaesitykset niin voimalaitosten kuin kaikkien muidenkin osalta sellaisiksi, ettei mitään merkittäviä haittoja tule esiintymään. Edelleen voidaan todeta, että lakiesitys Lex Kyrönjoki perustuu pelkkiin uhkakuihin.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa rouva puhemies! Heti alussa haluaisin vastata ed. Mäki-Hakolalle, vaikka hän ei täällä tällä hetkellä olekaan. Hän totesi, että Lapuanjoki on esimerkki siitä, miten säännöstely ja vesirakentaminen on oikein toimitettu. Itse asun Lapuanjoen varrella enkä parhaalla tahdollakaan voi sanoa, että vesirakentami-

nen olisi oikein toimitettu. Kun katselen keittiöni ikkunasta joelle, huomaan, miten vuorokausisäännöstely on romahduttanut rantoja. Vielä muutama vuosi sitten, ennen kuin asia korjattiin, joen rannalla oli monia omakotitaloja, jotka olivat romahtamaisiltaan jokeen. Tämäkin esimerkki osoittaa, että ei todellakaan voi puhua, että voimalaitosrakentaminen olisi toteutettu Lapuanjoen varrella niin, että siitä kaikki olisivat tyytyväisiä.

Arvoisa puhemies! Nykyiset suunnitelmat Kyrönjoen vesistöjärjestelyistä muotoutuivat jo 60-luvulla. Silloin suurisuuntaisena ajatuksena oli poistaa tulvat altailla ja penkereillä ja samalla parantaa tulvasuojelun kannattavuutta ottamalla joen putouskorkeus mahdollisimman suuressa määrin voimatalouskäyttöön. Suunnitelmat tuntuivat ehkä Pohjanmaankin alueen asukkaiden kannalta hyviltä. Eihän silloin vielä tiedetty vuorokausi- ja viikkosäännöstelyn haitoista.

Henkilökohtaisesti en halua olla tuomitsemassa niitä päätöksentekijöitä, jotka aikoinaan halusivat liittää voimatalousnäkökohdat voimakkaasti mukaan. Silloin 60-luvulla sosialidemokraatit eivät olisi lähteneet tulvasuojeluun mukaan, ellei näitä voimalaitoksia silloin aikoinaan ole rakennettu. Onneksi sosialidemokraatit ovat vuosien mittaan tässä asiassa viisastuneet. Tänä päivänä kuitenkin yhteiskunta, ihmisten asenteet ja arvostukset ovat muuttuneet hyvin paljon siitä, kun jokirakentamiseen lähdettiin. Olen taipuvainen myös uskomaan, etteivät alun perin edes voimayhtiöiden edustajat osanneet aavistaa, mitä kaikkia ennalta-arvaamattomia haittoja voimatalousrakentaminen ja siihen liittyvä säännöstely toisi mukanaan. Ehkä jotain silti aavistettiin, koska sopimusten mukaan ennalta-arvaamattomien haittojen on katsottu tulevan valtion korvattaviksi, mutta asukkaiden enemmistö ei silloin varmasti haitoista tiennyt, eikä heille niistä kerrottu, kun he koskiosuuksiaan myivät.

Ehkei meidän hyödytä arvostella nyt sitä, mikä on jo tehty, mutta näkisin, että jos tämän päivän päättäjät ja voimayhtiötkin nykytiedon ja kokemuksen valossa ovat valmiit rakentamaan Kyrönjoen voimatalouden käyttöön, silloin on kyllä ankaran arvostelun paikka. Silloin ei Kyrönjokea katsota kokonaisuutena. Vesirakentamista ei silloin arvioida kaikkien hyötyjen ja vahinkojen pe-

rusteella. Arvoa ei silloin anneta arvokkaalle jokimaisemalle, joen virkistyskäytölle, kalastuselinkeinolle eikä kaikille jokirantojen asukkailla eikä myöskään kaikille viljelijöille.

Haluan lyhyesti perustella tärkeimmät näkökohdat, miksi en voi kannattaa näiden tippavoimaloiden rakentamista. Ensinnäkään voimalalouden mukaanottaminen yleensäkin, saati vuorokausi- ja viikkosäännöstelyyn perustuvana, ei tue millään tavalla tulvasuojelun ja maatalouden tavoitteita. Kaikki Vaasan läänin asukkaat ovat yhtä mieltä siitä, että tulvasuojelu on toteutettava. Kun tämän Kyrönjokea koskevan lakiesityksen 4 §:ssä todetaan, että Kyrönjoen yläosan tulvasuojelu saatetaan loppuun, en näe mitään syytä sille, miksi nyt pitäisi voimalaitosrakentaminen toteuttaa.

Kun vesirakentaminen on lisäksi säännöstelyineen aiheuttamassa haittaa joen muille käyttömuodoille, en todellakaan näe perusteita sille, miksi nämä voimalat pitäisi rakentaa. Kyrönjokilaakson hienojakoisilla mailla säännöstely kuluttaa rantoja ja aiheuttaa sortumia. Kalajärven voimalan säännöstelyn takia joen rannat ovat vyöryneet ja romahdelleet, salaojat tukkeutuneet, maat vesittyneet. Mitä aiheuttaisi lisävoimalaitosrakentaminen? Mutta voimayhtiön ei tarvitse välittää sortumisvaaroista ja muista haitoista, sillä sopimuksen mukaan valtion pitäisi korvata säännöstelyn aiheuttamat vahingot. Mutta hyvin aiheellinen kysymys on se, korvaako valtio ja mitä korvaa. Tiukkoja katselmuksia ja vuosien taisteluja korvausten oikeutuksesta niiden saaminen joka tapauksessa edellyttäisi. Kun vahinkojen syihin ei puututtaisi, tulisivat ne toistumaan, ja samalla toistuisivat taistelut vahingonkorvauksista. Haluammeko me tätä?

Sitä mukaa kun tieto vuorokausisäännöstelyn haitoista on lisääntynyt, on lisääntynyt myös voimalan vastustajain määrä. Loppusuoralla näyttää olevankin nykyisin voimalan etu vastaan yleinen etu. Haluaisin myös todeta, että rakentamisesta johtuvat vahingot jakaantuvat epäoikeudenmukaisesti ja ovat myös näin jakaantuneet. Kun jokin on saanut jollakin alueella palan maata kuivaksi, niin vastaavasti on toisella alueella pantu veden alle tulvasuojelun vuoksi useita maa-tiloja. Lisäksi voimalalouden osuus vesistöissä on saanut yhä suuremman sijan. Tätä osoittaa mm. se, että alun perin tulvasuoje-

luun rakennettujen tekoaltaiden juoksutus-sääntöjä on muutettu voimalaloutta palveleviksi. Tämän seurauksena altaat ovatkin menettäneet merkityksensä erittäin haitallisten kesätulvien torjunnassa.

Arvoisa puhemies! Ympäristöministeriön jättämien laskelmien mukaan Ylistaroon suunnitellut voimalat eivät olisi ympäristöministeriön Ekono Oy:llä teettämän selvityksen mukaan edes liiketaloudellisesti kannattavia. Kauppa- ja teollisuusministeriö on aikaisemmin pariinkin otteeseen todennut, ettei hankkeella ole merkitystä valtakunnan sähkötuo- tuotannossa. Valtiontalouden tarkastusvirasto on myös ankarasti kritisoinut Pohjanmaan jokirakentamisen hyöty- ja haittalaskelmia. Tulvasuojelu tai maatalous ei edellyttä patojen rakentamista.

Me jokainen tarvitsemme myös vettä elääksemme. Seinäjoen — Kyrönjoen vesistöllä on erittäin suuri merkitys paitsi vesistöalueen asutukselle myös Vaasan vesihuol- lolle. Vaasassa asuu yli 50 000 ihmistä, ja minun mielestäni on annettava hyvin suuri paino sille, että pystymme turvaamaan Vaasan ja Vaasan alueen ihmisten puhtaan veden saannin.

Ylistaron voimalan tuottamalla vuosien- gilla saataisiin kolme sähköveturin vetämää matkustajajunaa pidetyksi vauhdissa vuoden ajan. Toisessa vaakakupissa ovat joen ja koko Kyrönjoen laajan suistoalueen vaikutukset kalastukselle, Vaasan juomavedelle ja koko alajuoksun virkistyskäytölle. Moni kysyy, ja täälläkin on väitetty, että veden laatu ei voi huonontua siitä, jos se kulkee turbiinien läpi tai jos sitä säilytetään pitkään. Mutta tutkimukset kyllä osoittavat, että vuorokausisäännöstelyn vaikutukset huonontavat veden laatua. Pohjanmaan ongelmana ovat lisäksi alunapitoiset rikkimaat, joista pengertämisen ja kuivattamisen seurauksena liukenee vesiin rikkihappoa ja raskasmetalleja. Happamoituminen tappaa kalat. Ylistaron voimaloiden rakentaminen veisi pohjan pois Kyrönjoen vaikutusalueen kalastukselta.

Arvoisa puhemies! Täälläkin on keskustelun aikana tullut esille se, että ne, jotka vastustavat voimaloita, vastustavat tulvasuojelua ja ovat vastuussa siitä, että tulvasuojelu viivästyy. En hyväksy tällaista perustelua. Tulvasuojelulla ja voimalaitosrakentamisella ei ole yhteyttä. Minun mielestäni tällainen

väittämä on lähinnä uhkailua. Kun ed. Mäki-Hakola täällä totesi, että Kyrönjoen suojelijoiden puolelta on peloteltu ihmisiä, en todellakaan ymmärrä, mitä hän sillä tarkoitti. Pikemminkin voisi sanoa päinvastoin, että uhkailu on tullut siltä toiselta puolelta.

Arvoisa puhemies! Jokaisella seudulla on aina oma ominaisuutensa. Sillä on jokin ominaispiirteensä, joka luo leimansa paikkakunnalle ja alueelle. Jotkut puhuvat jopa paikan tai alueen hengestä. He sanovat, että se vaikuttaa ihmisiin ja koko alueen kulttuuriin. Vaikka emme täysin allekirjoittaisikaan tätä ajatusta, on selvää, että asuin- ja elinympäristö merkitsee hyvin paljon. Se sanelee meille elämämme puitteet, eräät sen reunaehdoista — näin siitäkin huolimatta, että ihmisen kädenjälki näkyy yhä useammin elinympäristössämme.

Pohjanmaalla ja Kyrönjoen varressa on aina eletty vahvassa yhteydessä luontoon, ennen kaikkea maahan ja jokivarteen. Me kaikki tiedämme, mitä joki, Kyrönjoki, sen vuosisatojen muovaamat rantamaisemat, talot, puutarhat ja pellot tämän alueen asukkaille ovat merkinneet ja yhä merkitsevät. Niissä on hyvin paljolti pohjalaisten henkinen ja taloudellinen voima, tärkeä osa meidän identiteettiämme. Älkäämme tuhotko tätä elämänvoiman lähdettä!

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Täällä Kyrönjoen suojelusta versus rakentamisesta tähän mennessä käyty keskustelu kuvaa hyvin muutosta yhteiskunnassamme, kun siirrytään kovien arvojen maailmasta pehmeitten arvojen yhteiskuntaan. Kaikessa muutoksessa on aina eri elementtejä mukana. Ne elementit ovat hyvin käyneet jo tähän mennessä käydyssä keskustelussa esille.

Hallitus ansaitsee lämpimän kiitoksen siitä, että se on tuskienkin jälkeen tuonut Kyrönjoen suojelua koskevan lakiesityksen eduskunnan käsittelyyn. Se on jo kiitoksen arvoinen asia.

Tässä asiassa niin kuin monessa muussakin vastaavassa asiassa on hyvin mielenkiintoisella tavalla toisaalta luonnonarvoratkaisu ja toisaalta talousintressiratkaisu vastakain. Luonnonarvoratkaisun perusteeksi riittävät luonnonarvot sellaisina kuin ihmiset ne kokevat. Nyt näitten arvojen puolelle on asettunut tuhansia jokivarren asukkaita ja tuhatkunta on jopa katsonut asian sen ar-

voiseksi, että on jättänyt valituksensa vesioikeudelle.

Talousintressiratkaisujen puolella on hyvin mielenkiintoisella tavalla eriasteisia ratkaisumalleja. Hyvin mielenkiintoista on ollut todeta kaikkein suppea-alaisin talousintressiratkaisu. Siinä vesivoimalaitos tuottaa pelkkää tuottoa, ei edes investointikustannuksille, noin 90 miljoonalle markalle, laiteta min-käänlaista arvoa pääomakustannuksina jnp. Se on lähinnä puhdasta tuottoa, mitä tällainen mylly jauhaa. Tätä kehittyneempi talousintressiratkaisu ottaa jo investointikustannukset huomioon ja tekee normaalin kustannus — hyöty-analyysin. Juuri edellisessä puheenvuorossa kuulumme ed. Jätteenmäen kertomana, että liiketaloudellisesti tällainen ratkaisu osoittaa negatiivista saldoa.

Kehittynein talousintressiratkaisu onkin sitten jo rakenteeltaan aivan toisenlainen. Perinteisen kustannus — hyöty-analyysin rinnalla siinä otetaan huomioon luonnonarvonäkökohdat. Niilläkin on oma arvonsa. Edelleen otetaan huomioon nykyaikana, huom. nykyaikana, ympäristönäkökohdat, mitä mahdollisia ympäristöhaittoja tällainen voimalaitosrakentaminen tuottaa.

Arvoisa puhemies! Juuri tässä asiassa ed. Korkia-Ahon kanssa olemme kovasti eri linjoilla. Ed. Korkia-Aho totesi, että kysymys on puhtaasta energian tuotannosta, jossa ei ympäristöhaittoja esiinny.

Edellä ed. Jätteenmäki varsin perusteellisesti käsitteli jo tätä ulottuvuutta ja totesi, että näitä ympäristöhaittoja yllättäen on aika paljon. Hän mainitsi sen, että säännöstelty jokiallas kuluttaa penkerettä. Hän mainitsi esimerkkejä Pohjanmaalta. Jos mennään vähän kauemmaksi pohjoiseen Pohjois-Pohjanmaalle ja Iijokivarteen, nähdään, kuinka paljon itse asiassa voi tapahtua penkereitten sortumia säännöstelyn tuloksena. Pohjois-Pohjanmaan kansanedustajat ovat joutuneet näitten tuotettujen ympäristöhaittojen kanssa tekemisiin tämänkin eduskunnan aikana jokaikisenä toimintavuonna.

Kyrönjoki-alueella on aivan erityinen merkitys eräillä näkökohdilla, jotka merkitykset eivät tule kaikissa säännöstellyissä vesistöissä samalla tavalla esiin. Kaikkein ratkaisevimpana pitäisin sitä, että johtuen maaperän laadusta tällä alueella, kun säännöstely kuluttaa pengeralueita, samalla liukenee veteen alumiinia, mangaania ja rikkiä, erikoisesti

alumiinia ja rikkiä tällä alueella. Tämä on ongelmallista. Tämä heikentää veden laatua, ja silloin, kun on kysymys veden käyttämisestä talousvetenä, niin kuin Vaasan kaupunki pyrkinee edelleen käyttämään Kyrönjoen vettä talousvetenä, tälle näkökohdalle tulee aivan erityinen merkitys.

Arvoisa puhemies! Varsin monessa yhteydessä on kiinnitetty tähän voimataloudelliseen, energian tuotannolliseen hyötyyn huomiota. Tuotettu energiamäärä tulisi olemaan vuositasolla 26,6 gigawattituntia. Se on niin vähän energiaa, että en edes tullut laske-neeksi, mikä on se promillearvo maan energiantuotannosta ja kulutuksesta, mikä tällä tuotettaisiin. Toisin sanoen, kun me vihreät täällä puhumme hyvin usein energian säästämistä energian tuotannon vaihtoehtona, niin tämän energiamäärän tuottaminen valtakunnallisena säästönä ei tuota vaikeuksia, olletikin, kun on osoitettu se, että kun meillä kokonaisenergian kulutus normaalitalanteessa on noin 25 miljoonaa öljykvivalenttitonttia vuodessa, niin se ilman, että kotitaloudet sitä juuri huomaavat, pystytään laskemaan 17 miljoonaan öljykvivalenttitonniin vuodessa. Siinä energiamäärä 26,6 gigawattituntia on kuin kärpäs kakka erämaassa.

Sitten täällä on vedottu siihen, että jos tämä energiamäärä, jonka äsken mainitsin, tuotettaisiin esimerkiksi polttamalla jotakin energian lähdeä voimalaitoksessa, niin se tuottaisi ympäristöongelmia. Tällöin on viitattu raskaan polttoöljyn käyttämiseen energian lähteenä. Tietyksi laskelma on tehty siltä pohjalta, että raskas polttoöljy sisältäisi säädösten salliman 2,7 prosenttia rikkiä.

Mielenkiintoista tämä on vain sen takia, että eduskunnan kahdella edellisellä kyselytunnilla on käsitelty juuri sitä, että tällaisen raskaan polttoöljyn käyttö pitäisi kieltää, mutta täällä Kyrönjoen suojelua vastustavat henkilöt, edustajat, jotka ovat olleet paikalla, eivät ole tuolloin olleet äänessä, eivät ole asettuneet vastustamaan 2,7 prosenttia rikkiä sisältävän raskaan polttoöljyn käyttöä energian lähteenä polttovoimalaitoksissa, vaan ovat olleet aivan hiljaa. Siis logiikka ei ulotu kuin siihen, missä oma taloudellinen intressi on kysymyksessä.

Ed. Nordman: Arvoisa puhemies, värderade talman! Det här förslaget till special-

skyddslag är ett erkännande av en stor medborgarlig aktivitet i Vasa län. Det här skulle inte ha åstadkommit utan att väldigt många människor har engagerat sig i den här frågan.

Många parter har verkligen kämpat under 1980-talet för att befria Kyrö älv från kraftverksplanerna. Men framför allt medborgarkommittén "Kyrönjoen puolesta" och "Natur och miljö" har varit aktiva i det här sammanhanget.

Jag tycker också att det är rejält att säga att minister Kaj Bärklund förtjänar ett stort erkännande för att han har åstadkommit den här propositionen trots ihärdigt motstånd.

Tämä suojelulaki on tulosta laajasta kansalaistoiminnasta Vaasan läänissä. Monet osapuolet ovat todella 1980-luvulla taistelleet Kyrönjoen vapauttamiseksi voimalasuunnitelmista, mutta ehkä ennen kaikkea kansalaistoimikunta "Kyrönjoen puolesta" ja luonnonsuojelupiirin "Natur och miljö" ovat olleet aktiivisia.

Haluan myös sanoa, että ministeri Kaj Bärklund ansaitsee suuren tunnustuksen tämän esityksen aikaansaamisesta sitkeästä vastustuksesta huolimatta.

Tämä lakiesitys toivottavasti — ja edellytän, että se hyväksytään — lopettaa jokilaaksoa pitkään kalvaneen epävarmuuden. Tulvasuojelun tarpeellisuutta ei ole minun tietääkseni asetettu kyseenalaiseksi, ei ainakaan vakavasti, mutta kiista voimaloista on jakanut ihmiset kahteen leiriin. Tulva-alueen alapuolisella jokiosuudella pelätään voimaloiden haittoja. Varsinaisella tulva-alueella taas pelätään tulvasuojelun kärsivän, jos voimaloista luovutaan. Joen yläosuudella tuntuu taas vain energian tuotanto kiinnostavan.

Minusta voimaloilla ei ole tulvasuojelun toteuttamisen kanssa mitään tekemistä, ei ainakaan myönteisessä mielessä. Päinvastoin niiden edellyttämä veden pinnan nostaminen lisää pengertämistarvetta ja vuorokausisäänöstely kasvattaa tulvia. Tämä erillissuojelulaki on minusta nopein tapa saada tulvasuojelu päätökseen, ja lain julistaminen kiireelliseksi nopeuttaisi asiaa edelleen.

Som jag ser det skulle kraftverken försvåra översvämningsskyddet. De förutsätter ju en



högre vattennivå och erfarenheterna talar för att dygnsregleringen bidrar till större översvämningar.

Ett godkännande av den här specialskyddslagen är det snabbaste sättet att få översvämningsskyddet i skick och kan den här lagen skötas i brådska ordning så skulle det verkligen vara ett bidrag till ett snabbt ordnande av översvämningsskyddet.

Kyrönjoki on edelleen kalataloudellisesti merkittävä joki, vaikka monet hankkeet ovat heikentäneet veden laatua ja kalojen elinoloja. Muutamasta sivu-uomavoimalaitoksesta ja padosta huolimatta joki on kaloille nousukelpoinen yli sadan kilometrin matkalla, ja laajalla suistoalueella on noin satakunta ammattikalastajaa, joiden saaliin arvo oli 2,4 miljoonaa markkaa vuonna 1987. Suistossa kalastaa lisäksi noin 3 000 virkistyskalastajaa. Nykyinen kalataloudellinen tuotto ja merkitys on kuitenkin vain murto-osa siitä, mitä joki luonnontilassa on merkinnyt. Voidaan sanoa, että Kyrönjoki tänään on hyödyntämätön resurssi.

Valtion toimenpiteet kalatalouden elvyttämiseksi ovat olleet vähäisiä sisävesialueisiin verrattuna, mutta kehittämissuunnitelmia on olemassa. Kalojen istutuksista hyötyvät sekä joen virkistyskalastajat että jokisuun ja meren ammattikalastajat, mutta tämä edellyttää tietenkin, että erillissuojelulaki tulee hyväksytyksi.

Den fiskeriekonomiska betydelsen är fortfarande betydande i Kyrö älv trots att en hel del ingrepp har haft menlig negativ inverkan på vattenkvaliteten och förutsättningarna för fiskreproduktionen. Men det finns utvecklingsplaner som tar fasta på att Kyrö älv är en verkligt stor resurs som i dag icke är tillräckligt utnyttjad. Statens åtgärder för att befrämja fiskerinäringen har varit otillräckliga under de senaste åren i jämförelse med insatser till exempel i vattendragen i inre delar av landet. Nu är det väldigt viktigt att det här vattendraget kan skyddas genom denna specialskyddslag med tanke på den fiskeriekonomiska betydelsen.

Vaasan vesihuolto on tulevaisuudessakin Kyrönjoesta saatavan raakaveden varassa. Mitä vähemmällä kaivamisella vesityöt kyetään viemään loppuun, sen parempi vaasa-

laisille. Voimaloiden rakentaminen olisi kohdalokasta. Uskallan väittää, että voimaloiden hyödyistä on julkisuudessa esitetty harhauttavaa tietoa. Niiden yhteensä 7,7 megawatin vuosienenergia tuotolla ei ratkaista energian tarpeita siinä määrin kuin rakentamisen kannattajat ovat väittäneet. Hyöty ja kannattavuuskin olisi pieni kokonaiskustannuksiin ja kaikkiin haittoihin nähden.

Kyrönjoki on maan suurimpia rakentamattomia jokia, joku on sanonut neljänneksi suurin. Joki on vuosisadat muovannut jokivarren asutusta ja maisemaa. Se on usean kunnan ainoa vesistö, ja sen virkistyskäyttö on ympäri vuoden suurta ja kasvavaa.

Hyvät edustajat, työtoverit! Rohkenen väittää, että varsin voimakas kansalaismielipide Vaasan läänissä odottaa tämän esityksen hyväksymistä ja täten Kyrönjoen kulttuurimaiseman pelastamista. Toivon, että te ja monet muut myötävaikutatte siihen.

Kyrö älv är en av landets största oförstörda, outbyggda älvar. Någon har sagt att den är den fjärde största för närvarande. Älven har under århundraden präglat kulturlandskapet och bosättningen. Kyrö älv är det enda vattendraget i flera av kommunerna där den rinner fram och dess rekreativsvärde är stort under hela året och det är ett värde som är i växande.

Bästa arbetskamrater i riksdagen! Jag vågar påstå att en mycket kraftig, bred folkopinion i Vasa län förväntar sig att den här propositionen blir godkänd och att därigenom Kyrö älvs kulturlandskap kan räddas. Jag hoppas att ni och många andra bidrar till ett sådant beslut i riksdagen.

Ed. Sillanpää: Arvoisa puhemies! Täällä on monessa puheenvuorossa korostettu voimalaitoksellista vaihtoehtoa ja sen mahdollista rantatöyriä ja jokea kuluttavaa vaikutusta. Kun itse olen asunut koko ikäni myöskin tällä jokivarrella, tosin yläjuoksulla, on todettava, että vuosisatojen kuluessa joki on aina elänyt. Sinne on syntynyt jopa saaria Kyrönjokeen monelle tasolle ja taholle. Tällä tavalla joki on uomassaan joko laajentunut tai mennyt sitten osittain tukkoon. Tarkoitän lähinnä sitä, että tänä päivänä voimalaitoksien syyksi pannaan liiankin suuri määrä



sellaisia asioita, jotka eivät välttämättä sinne kuulu.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys Kyrönjoen keskiosan suojelusta on hämmästyttävä monessa mielessä. Eräs keskeinen asia on se, että 70-luvun alussa valtion taholta on haluttu paikallinen sähköyhtiö mukaan sopimus pohjaisesti rakentamaan kaksi voimalaitosta, jonka yhteistoiminnan avulla tulvasuojeluhankkeesta saataisiin yleishyödyllinen ja kannattava hanke. Sopimus on allekirjoitettu maaliskuussa 1974, ja sen pohjalta hankkeen kokonaissuunnitelma on edennyt niin pitkälle, että vesioikeudellinen menettely lupien saamiseksi on viranomaiskäsittelyssä.

Alkuperäinen, voimat mukana pitävä suunnitelma on saanut laajasti kannatusta. Täällä on jo korostettu, mutta haluan sen tässä yhteydessä tuoda esiin, että esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto, läänin seutukaavaliitto, alueen kuivatusyhtiöt, joita erityisesti haluan tässä yhteydessä korostaa, koska niille tulvasuojelu on kaikkein tärkeintä, ja jokivarren monet kunnat ovat virallisesti kannattamassa tulvasuojeluvaihtoehtoa, jossa voimat ovat mukana.

Hallituksen antaessa äänestyspäätöksellä nyt esittelyssä olevan lain on tämä lakiesitys herättänyt kysymyksiä. Pääkysymys: Voiko tulevaisuudessa valtioon sopimuskumppanina luottaa, jos vielä osoittautuvat lain perusteissa mainitut korvaukset eduskuntakäsittelyssä selvästi alimitoitetuksi, niin kuin vesihallitus on eräässä lausunnossaan todennut? Joka tapauksessa nykyiseltä suunnitelmalta putoaa pohja, jos laki näin hyväksytään. Joudutaanko laatimaan uudet suunnitelmat ja käymään läpi uusi vesioikeudellinen prosessi?

Laki lupaa tulvasuojelun toteutumista mutta ei tarkenna ajankohtaa edes perusteluissa. Tiedossani on valtiovarainministeriön kanta lausuntona laista ympäristöministeriölle. Lausunto pitää hanketta kannattamattomana eikä kiireellisenä laisinkaan. Kun nyt on jo jonkinlainen käsitys kyseessä olevan ministeriön voimasta budjettivaroista todella päätettäessä, en voi välttyä epäilyltä, että taitaa vielä moni Ylistaron ja Ilmajoen isäntä kevättä odotellessaan odottaa oikea-aikaista kylvöille pääsyä tulvavedessä talsiessaan.

Maakunta kysellee, eikö pengerrystä ja molemmissa vaihtoehdoissa tarvittavaa padottua vesivoimaa voida hyödyntää. Vesivoi-

ma on halvin ja saasteettomin voimalaitosvaihtoehto pienten vuosikustannusten ja pitkän käyttöiän takia. Myös viimeaikaiset mielipidemittaukset osoittavat kansalaisten myönteisyyden vesivoiman hyväksikäyttöön jatkuvasti kasvaneen. Kyrönjoen yläjuoksulla on kolme voimalaa ja alajuoksulla yksi, siis aivan toisella tavalla kuin eräissä puheenvuoroissa on pyritty toteamaan. Asiantuntijat sanovat, että jos voimat rakennetaan suunnitellulla vuorokausivaihtelulla, sen ansiosta tasataan nyt olemassa olevia virtauksia.

Lain perustelut eivät sano koko totuutta tai jättävät jotakin sanomatta. Esimerkiksi kalan nousu merestä on esteetöntä sadan kilometrin matkalla runsaan veden aikana. Käytännössä on näin, mutta arvostettujen tutkimusten mukaan jokisuun happamuus, joka johtuu savilajin happamuudesta, on sellainen, että pH voi nousta jopa lukuun 4 keväällä runsaan veden aikana. Kuivana aikana kalan nousun estää alajuoksun voimala. Kalaportaiden rakentaminen uusissa voimaloissa olisi eräs toimenpide, jolla merkittävästi parannetaan kalan nousua, jos se suostuu lähtemään happamaan jokeen.

Vaasan kaupunki on kantanut oikeutettua huolta oman väestönsä raakaveden laadusta, joka otetaan Kyrönjoesta. Vesihallituksen pääjohtaja Jaatinen Vaasassa pitämässään juhlapuheessa totesi mm. seuraavaa: "Kyrönjokeen rakennettavat voimat eivät pilaa joen vettä. Päinvastoin on oletettavaa, että ilmastusta tapahtuu ja se voi parantaa raakaveden laatua." Tiedämme, että Vaasan kaupungissa ovat menossa kunnostustoimenpiteet ns. Pilvilammen raakavesialtaan osalta ja korkea-asteinen puhdistusinvestointi on myös vireillä. Kun nämä työt saadaan tehtyä, merkitsee se vaasalaisille asiantuntijoiden mukaan lähes pohjaveden tasoista raakavesilaaatua.

Lopuksi totean, rouva puhemies, että Kyrönjoki ei ole luonnontilainen joki, vaan aikojen kuluessa sitä on kulloisenkin kulttuurin mukaan rakennettu ja hyödynnetty. Olisi viisasta taitavasti ja harkiten tehdä se nytkin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvalio-

kuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

liikennevaliokuntaan

**5) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi tieliikennelain muuttamisesta ja laiksi pysäköintivihemaksulain 1 §:n muuttamisesta**

ulkoasiainvaliokuntaan

**6) Hallituksen esitys n:o 38 Euroopan vapaakauppaliiton perustamista koskevan konvention muuttamisesta tehdyn päätöksen eräiden määräysten hyväksymisestä**

valtiovarainvaliokuntaan

**7) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi aluevaih-  
dosta valtion ja Helsingin kaupungin välillä**

laki- ja talousvaliokuntaan

**8) Ed. Männistön ym. lakialoite n:o 30 laiksi  
jätehuoltolain muuttamisesta**

**9) Ed. Kohijoen ym. lakialoite n:o 31 laiksi  
tulo- ja varallisuusverolain 103 §:n muuttamisesta**

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovainvaliokuntaan.

### Keskustelu:

Ed. Kohijoki: Arvoisa puhemies! Eduskunnalle on nyt esiteltävänä nimelläni kulkeva lakialoite tulo- ja varallisuusverolain muuttamiseksi siten, että sodasta kärsimään

joutuneiden hyväksi tehtyjen lahjoitusten perinteinen verovähennysoikeus palautettaisiin. Sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi tehty määrätyn suuruiset rahalahjoitukset lahjoittaja on sotavuosista lähtien saanut vähentää valtionverotuksessa, mutta vuoden 1988 lopulla eduskunnassa tulo- ja varallisuusverolakiin tehdyllä muutoksella sanottu vähennysoikeus poistettiin vuoden 1989 alusta lähtien.

Puheena olevaa lahjoitusten verovähennysoikeuden poistamista en tietenkään missään vaiheessa ole voinut hyväksyä, vaan puhuin ja äänestin vähennysoikeuden säilyttämisen puolesta silloin, kun asian ratkaisivat käsitellyt täällä tapahtuivat joulukuussa 1988. Jo viime vuoden loppupuolella tein ja jätin eduskunnalle lakialoitteen sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi tehtävien lahjoitusten verovähennysoikeuden palauttamiseksi, mutta se ei johtanut tulokseen. Sen vuoksi olen tehnyt tämän uusimman lakialoitteen samasta asiasta.

Sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi tehdyillä lahjoituksilla on perinteisesti ollut tärkeä merkitys siinä vapaaehtoisessa huoltotyössä, jota heidän auttamiseen tässä maassa on viime sotien jälkeisten vuosikymmenien aikana tehty. Sotainvalidien, muiden veteraanien sekä sotaleskien ja heidän perheidensä tukemisen hyväksi tehdyillä lahjoituksilla on voitu ratkaisevalla tavalla paikata niitä aukkoja, joita yhteiskunnan tukitoimenpiteiden jälkeen lukemattomissa yksittäistapauksissa on ilmennyt ja edelleen ilmenee.

Suoranaisen taloudellisen tuen lisäksi on lahjoitusvaroilla voitu järjestää kuntoutustointia jo silloin, kun siihen tarkoitukseen ei valtion rahoitusta ollut. Lahjoitusvaroilla on voitu myös rahoittaa sotavammaisten hoitolaitoksien rakentamista, niiden välinehankintoja, on voitu tukea asuntojen korjaustointia ja hankintaa sekä ylläpitää sotilavammakorvauksia koskevaa neuvontatointia. Juuri tätä edellä kerrottua tärkeätä avustustoimintaa on huomattavasti, aivan ratkaisevastikin kannustanut ja lisännyt lahjoittajille laissa säädetty oikeus verovähennykseen.

Mahtoivatko puheena olevan verovähennysoikeuden poistamisen valmistelijat ja poistajat eduskunnassa syksyllä 1988 tietää, mitä olivat tekemässä? Tuskin tiesivät, että vieläkin on erittäin mittava myös vapaaeh-

toisen huollon ja tuen tarve, sillä maassamme on edelleen lähes 300 000 sotien veteraania, joista noin 42 000 sotainvalideja ja yli 20 000 sodassa kaatuneiden ja sotavammaisten leskiä. Tiesivätkö verovähennysoikeuden poistajat sitäkö, että pelkästään lahjoitusvaroilla aikoinaan jouduttiin Suomessa rakentamaan ja kalustamaan valtakunnallinen sotavammaisten sairaala Kauniala? Lahjoitusvaroilla sitä on jälkeensäkin laajennettu.

Valtion rahoituksen puuttuessa tai sen ollessa riittämätön eivät sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi toimivat järjestöt pysty selviämään ikääntyneiden sotainvalidien ja muiden veteraanien käyttöön tarvittavien sairaskotien ja palvelutalojen hankkimisesta sekä asuntojen peruskorjauksesta aiheutuviin suurista kustannuksista. Keräyksillä saatavien lahjoitusvarojen hankintaan on näissä asioissa edelleen turvauduttava.

Kun tässä tarkoitettujen lahjoitusten verovähennysoikeus epäoikeudenmukaiseksi koettulla lainmuutoksella poistettiin, ovat sen kielteiset seuraukset selvästi jo nähtävissä ja koettavissa. Siitä eräänä esimerkkinä olen käsillä olevan lakialoitteen perusteluissa maininnut, että jo vuoden 1989 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana sotainvalidien ja heidän vanhuudenhuoltonsa hyväksi kertyi lahjoitusvaroja vain puolet siitä, mitä se vastaavana aikana oli edellisenä vuotena, jolloin verovähennysoikeus vielä oli lailla turvattu, ja saman kaltainen ratkaisevasti vähentynyt lahjoitusvarojen kertyminen on karu tosiasia myös muiden veteraanijärjestöjen sekä Kaatuneitten Omaisten Liiton hyväksi tehtyjen lahjoitusten osalta.

Vuoden 1989 alusta voimaan tulleella tulo- ja varallisuusverolain muutoksella säilytettiin yhteisöille oikeus verovähennyksiin tieteen, taiteen ja kulttuuriperinteen tukemiseksi annetun lahjoituksen perusteella. Tuon vähennysoikeuden säilyttämistä perusteltiin sillä, että se on vuosien kuluessa vakiinnuttanut asemansa verrattain tehokkaana keinona saada yrityksiltä tukea kulttuuritoiminnan rahoitukseen.

On hyvä, että Suomessa edelleen saadaan olla tukemassa kulttuuritoimintaa verovähennyskelpoisin lahjoituksin, mutta tulisi myös huomata, että meillä nyt on vaalittavamme oma suomalainen kulttuurimme vain sen perusteella, että se turvattiin samaten kuin edellytykset nykyisen kaltaiselle

hyvinvoinnille luotiin ja turvattiin ratkiskain sotavuosina, jolloin aikanaan saavutettu itsenäisyys pystyttiin taistellen ja kallein uhrein säilyttämään. Isänmaan puolustajat sen tekivät, silloiset nuoret miehet, nykyiset ikääntyneet veteraanit, joita tässä ajassa vielä on lähes puolet silloisen kenttäarmeijamme vahvuudesta. Silloin turvattiin nykyisille ja tuleville polville vaalittavaksi myös suomalainen kulttuuri sekä se, että saamme itse tehdä päätökset ja säätää lait itsenäisen isänmaan parlamentissa eikä niitä lakeja mitätöidä Moskovassa eikä missään muualakaan. Palautuvatko nämä olemassaolomme perusteet päättäjien ajatusmaailmaan edes kansallisena veteraanipäivänä, jota vielä tällä viikolla maassamme taas vietetään?

Kulmassa olevan vaalikauden aikana on valtiovalan toimesta saatu aikaan useitakin sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi tehtyjä ratkaisuja. Päävastaisena on pidettävä sitä ratkaisua, jonka korjaamiseksi olen eduskunnalle nyt esiteltävänä olevan lakialoitteen tehnyt. Myös veteraanijärjestöjen taholta on vakavasti vedottu ministereihin ja eduskuntaryhmiin, että sodasta kärsimään joutuneiden hyväksi tehtävien lahjoitusten verovähennysoikeutta koskeva säännös palautettaisiin tulo- ja varallisuusverolakiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

**10) Asetus 2 päivästä huhtikuuta 1990 valtiovarainministeriön hallinnonalan eräistä virkajärjestelyistä (A n:o 4)**

ulkoasiainvaliokuntaan

**11) Asetus 6 päivästä huhtikuuta 1990 ulkoasiainhallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 5)**

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

---

Täysistunto lopetetaan kello 19.02.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

---